

Tarja Suokonautio-Joensuu
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2019

NEUVOLAN PERHETYÖ

**Alle yksivuotiaiden lasten perheiden kokemuksia neuvolan
perhetyöstä Sipoossa**

TIIVISTELMÄ

Suokonautio-Joensuu, Tarja

Neuvolan perhetyö. Alle yksivuotiaiden lasten perheiden kokemuksia neuvolan perhetyöstä Sipoossa

Kevät 2019

49 sivua, 2 liitettä

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi AMK

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia neuvolan perhetyön asiakkaana olevien alle yksivuotiaiden lasten perheiden kokemuksia neuvolan perhetyöstä ja sen tarjoamasta tuesta Sipoossa. Tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys neuvolan perhetyöllä on perheiden hyvinvoinnin kannalta. Tarkoituksena oli myös selvittää asiakkaiden ehdotuksia neuvolan perhetyön kehittämiseksi. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Sipoon kunnan neuvolan perhetyön asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa. Opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta ja tutkimusprosessin ja -tulosten esittelystä. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään esimerkiksi neuvolatoiminnan lähtökohtia, neuvolan perhetyötä ja varhaista vuorovaikutusta.

Opinnäytetyö oli muodoltaan laadullinen tutkimus. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla viideltä asiakkaalta. Taustatietojen hankkimiseksi haastateltiin myös Sipoon neuvolan perhetyön työntekijöitä. Tutkimuksen käytännön toteutus tapahtui syksyllä 2018. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisälönanalyysia käyttäen syksyn 2018 lopussa.

Tutkimustulosten mukaan asiakkaiden kokemukset neuvolan perhetyöstä olivat positiivisia. Asiakkaat kokivat kotikäyntityön hyödylliseksi toiminnaksi lapsi- ja perhelähtöisyyden sekä syvällisemmän tuen saamisen kannalta. Vanhemmat arvostivat perheohjaajalta saamaansa aikaa ja asiantuntemusta sekä tukea ja ohjausta. Myös vertaistuen kautta saadulla tuella koettiin olevan suuri merkitys perheiden jaksamisen kannalta. Neuvolan perhetyöstä tulisi asiakkaiden mielestä tiedottaa enemmän, jotta toiminnan jatkuvuus turvattaisiin. Lisäksi asiakkaat toivoivat, että koko perhe erityisesti isät huomioitaisiin paremmin.

Neuvolan perhetyön palvelua voidaan pitää merkittävänä toimintana. Sen kautta tarjottavan varhaisen ja ennaltaehkäisevän tuen avulla voidaan edesauttaa perheiden hyvinvointia ja arjessa jaksamista. Palvelun asiakaslähtöisyyden varmistamiseksi olisi tärkeää selvittää asiakkaiden kokemuksia laajemminkin, esimerkiksi tekemällä asiakastytyväisyyskysely. Toisena jatkotutkimusehdotuksena voisi vertailla millä tavoin eri kunnissa neuvolan perhetyötä toteutetaan.

Asiasanat: neuvolatoiminta, neuvolan perhetyö, varhainen tuki, vanhemmuus, hyvinvointi

ABSTRACT

Suokonautio-Joensuu, Tarja

Experiences on the family work of maternity and child welfare clinic

49 Pages and 2 appendices

March 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

The purpose of this thesis was to study the experiences the clients had on the family work of maternity and child welfare clinic. Especially, to find out what kind of significance family work has for family well-being. The thesis discusses the experiences of parents had on preventive family work and on the support provided there for everyday life. The clients' suggestions for developing the family work of the child welfare clinic were also studied. The research was implemented in co-operation with the clients and employees of the family work of maternity and child welfare clinic in Sipoo.

The thesis was a qualitative study and material was collected by theme interviews. Five parents were interviewed in the autumn of 2018. Interviews were analysed by content analysis at the end of autumn 2018.

The results of this study showed that the family work of the maternity and child welfare clinic has many positive effects. The parents had positive experiences on the preventive family work and the support it offers. The family work advances family's wellbeing, supports in coping with everyday life and provides resources. Based on the results, the clients stated that information about the family work could be better available. In addition, clients wished that the whole family, especially fathers would be taken into consideration.

To conclude, family work offered via child health centers can be considered a significant service. The early and preventive support promotes the well-being and coping with everyday life. Further studies could be for example a customer satisfaction survey. Another proposal for further research could be to compare the way in which the family work is implemented in different municipalities.

Keywords: maternity and child welfare, family work of maternity and child welfare clinic, early support, parenting, well-being

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NEUVOLATOIMINTA PERHEEN HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ.....	6
2.1 Neuvola lapsiperheiden palveluyksikkönä.....	6
2.2 Neuvolatoiminnan lähtökohdat	7
3 NEUVOLAN PERHETYÖ	10
3.1 Neuvolan perhetyön toteuttaminen	10
3.2 Toimintatapoja neuvolan perhetyössä.....	12
4 NEUVOLAN PERHETYÖSSÄ ANNETTAVA VARHAINEN TUKI	15
4.1 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen.....	15
4.2 Vanhemmuuden tukeminen	17
4.3 Parisuhteen tukeminen ja sosiaalisten verkostojen vahvistaminen	18
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	21
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
6.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä	22
6.2 Tutkimusmenetelmä.....	24
6.3 Aineiston keruu	25
6.4 Aineiston analyysi	26
7 TUTKIMUSTULOKSET	29
7.1 Asiakkaiden kokemuksia neuvolan perhetyöstä	29
7.2 Asiakkaiden saama tuki ja ohjaus	31
7.3 Kehittämisehdotuksia	33
8. POHDINTA.....	37
8.1 Tutkimusten tulosten pohdinta	37
8.2 Eettisyys ja luotettavuus	39
8.3 Ammatillinen kasvu	41
8.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset.....	42
LÄHTEET:.....	44

LIITE 1. Haastattelurunko	50
LIITE 2. Saatekirje	51

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden palvelujen kehittämisessä on viime aikoina pyritty lisäämään ennaltaehkäisevien ja varhaista tukea tarjoavien palvelujen osuutta. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE) on Suomen hallituksen kärkihankkeita. Sen tavoitteena on edistää perheiden hyvinvointia vahvistamalla palvelujen lapsi- ja perhelähtöisyyttä, vaikuttavuutta ja saatavuutta. Uudistuksessa pyritään kokoaamaan erilaiset lapsiperheiden tarvitsemat palvelut, kuten neuvolapalvelut sekä muut lapsiperheiden terveystalvelut, perhetyö, kotipalvelu, perheneuvolat ja järjestöt sekä seurakunta yhteen perhekeskuksiksi. Lähtökohtana uudistuksessa on turvata lapsen etu ja vanhemmuuden tuen saatavuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Näin Lape uudistaa palvelut.)

Suomalaisista lapsiperheistä suurin osa on hyvinvoivia. Kuitenkin osa perheistä kohtaa entistä suurempia haasteita elämässään. Perheiden hyvinvointia vähentäviä tekijöitä voivat olla esimerkiksi tuloerojen kasvu ja peruspalveluiden supistuminen. Myös lähiverkostojen supistuminen ja työelämässä kohdatut vaatimukset ovat lisääntyneet. Tarjoamalla lapsiperheille ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluita voidaan ennaltaehkäistä perheiden haasteiden kärjistymistä, vähentää lastensuojelun tarvetta ja saada aikaan säästöjä. Neuvolan perhetyö on yksi ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen tuen muodoista. Se on moniammatillinen tukimuoto, jonka tavoitteena on tukea koko perheen hyvinvointia. (Rautio 2014, 191–192.)

Opinnäytetyössäni tutkimuksen kohteena on neuvolan perhetyön tarjoama tuki alle yksivuotiaiden lasten perheille ja sen merkitys perheen jaksamiselle ja hyvinvoinnille. Idean opinnäytetyöhöni sain ollessani työharjoittelussa erään kunnan sosiaalihuollon mukaisessa perhetyössä. Harjoittelun aikana tuli toistuvasti eri yhteyksissä esille tarve aiempaa varhaisemman tuen tarjoamiseen perheille. Tällä hetkellä sosiaalihuollon mukaisen perhetyön asiakkaina on enenevässä

määrin perheitä, joiden haasteet vaativat tuekseen lastensuojelun apua. Haasteiden kärjistymistä ja pitkittymistä olisi todennäköisesti voitu ehkäistä tarjoamalla perheille tukea ja apua varhaisessa vaiheessa.

Opinnäytetyössä tavoitteenani on tutkia teemahaastattelujen avulla Sipoon kunnan neuvolan perhetyön asiakkaiden kokemuksia neuvolan perhetyöstä ja sen tarjoamasta tuesta arjen ja hyvinvoinnin kannalta. Tavoitteena on myös selvittää asiakkailta mahdollisia kehittämisideoita neuvolan perhetyön toimintaa varten. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys rakentuu neuvolatoiminnan ja neuvolan perhetyön määrittelystä sekä neuvolan perhetyöstä varhaisen tuen muotona.

2 NEUVOLATOIMINTA PERHEEN HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

Neuvolatoiminnalla on pitkät perinteet raskaana olevien naisten, lasta odottavien perheiden ja alle kouluikäisten lasten sekä heidän perheittensä tukemisessa (Hakulinen, Hietanen-Peltola, Vaara, Merikukka & Pelkonen 2018, 15). Neuvolatoimintaa säädellään esimerkiksi terveydenhuoltolaissa. Laissa määritellään toiminnot, joita säännöllisillä neuvolakäynneillä tulee suorittaa. Näitä toimintoja ovat esimerkiksi mittaukset, punnitukset ja rokotukset. (L1326/2010.) Neuvolatoiminnan valtakunnallista laadun ja palvelutason yhtenäisyyttä varmistetaan valtioneuvoston asetuksella neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (A338/2011).

2.1 Neuvola lapsiperheiden palveluyksikkönä

Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut ovat merkittävä osa lapsiperheille kohdennettua terveyttä edistävää toimintaa. Äitiysneuvolatoimintaan kuuluu esimerkiksi sikiön, raskaana olevan naisen ja koko perheen terveyden ja hyvinvoinnin seuranta ja edistäminen, mahdollisten raskausaikaisten häiriöiden tunnistaminen, terveysneuvonnan tarjoaminen ja moniammatillisen perhevalmennuksen tarjoaminen sekä muu yhteistyö kunnan eri toimijoiden kanssa lasta odottavien perheiden terveyden edistämiseksi. Äitiysneuvolatoiminnan kautta pyritään luomaan edellytykset vauvan perusturvallisuuden syntymiselle, ja pyritään tekemään odotusajasta, syntymästä ja vauvanhoidosta turvallinen ja positiivinen kokemus. (Klemetti & Hakulinen-Viitanen 2013, 17–19.)

Lastenneuvolatoiminnan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia ja terveyttä. Lastenneuvolassa seurataan lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä pyritään ennaltaehkäisemään sairauksia esimerkiksi terveysneuvonnan ja rokotusten avulla. Tehtävänä on myös tunnistaa epäsuotuisia kehityksen merkkejä, sekä puuttua niihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeen mukaan ohjata lapsi ja perhe jatkotutkimuksiin tai -hoitoon. Myös vanhempien tukeminen turvalliseen ja

lapsilähtöiseen kasvatukseen ja huolenpitoon kuuluu lastenneuvolan tehtäviin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 21.)

Viime aikoina kunnissa on lisääntynyt yhdistettyjen äitiys- ja lastenneuvoloiden määrä. Yhdistetyssä neuvolassa perheellä pysyy sama terveydenhoitaja, vaikka perhe siirtyy vauvan syntymän jälkeen lastenneuvolan piiriin. Kokeilusta on saatu positiivisia kokemuksia. Asiakkaiden mielestä yhdistelmäneuvolasta saatu tuki on kokonaisvaltaisempaa ja jatkuvampaa, mikä on vaikuttanut vanhempien kokeemukseen omasta pärjäämisestään vanhempina. (Hakulinen ym. 2018, 80.)

Perheneuvolatoiminta, josta on aiemmin käytetty nimitystä kasvat- ja perheneuvola, on sosiaalilaissa määriteltyä toimintaa. Perheneuvola eroaa äitiys- ja lastenneuvolasta esimerkiksi siten, että siellä työskentelee sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen sekä tarvittaessa myös muita asiantuntijoita, jotka tarjoavat neuvontaa esimerkiksi lapsen hyvinvoinnin ja myönteisen kasvun edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi ja lapsiperheiden voimavarojen vahvistamiseksi. Perheneuvolan toimintaan sisältyy lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia, ohjausta sekä muuta monialaisesti toteutettavaa toimintaa sekä terapeutista työtä. Perheneuvolat toimivat terveydenhuoltoa täydentävänä palveluna, mutta niitä ei löydy kaikilta paikkakunnilta ja usein niihin joudutaan jonottamaan. (Hermanson 2012.)

2.2 Neuvolatoiminnan lähtökohdat

Eri lait ja esimerkiksi valtioneuvoston asetus neuvolapalveluista korostavat ennaltaehkäisevän työn, moniammatillisuuden ja palvelujen tasa-arvoisen saatavuuden tärkeyttä lapsiperheiden hyvinvoinnin lisäämisessä (Hakulinen, Viitanen & Pelkonen 2009, 159). Hyvinvointi koostuu monista eri tekijöistä ja on osa suurempaa kokonaisuutta, jota kutsutaan elämänlaaduksi. Elämänlaatu koostuu koetusta yleisestä elämänlaadusta ja fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista sekä elinoloista. Ihmiset peilaavat omaa elämänlaatuaan toisten kanssa elämäntilanteessa ja -vaiheessa olevien ihmisten elämänlaatuun. (Vaarama, Karvonen, Kestilä, Moisio & Muuri (2014,)

Hyvinvointia voidaan määritellä Erik Allardtin teorian (1976) mukaan kolmen osa-alueen kautta, joita ovat having – loving – being. Having tarkoittaa elintasoja eli ihmisen fysiologisia tarpeita, jotka koostuvat eri tekijöistä, kuten terveys ja asuinolot. Loving tarkoittaa sosiaalisuhteita, joihin kuuluvat esimerkiksi perhe, suku, ystävät ja muu yhteisö. Ihmisellä on tarve saada osakseen rakkautta ja huolenpitoa sekä myös tarve saada osoittaa niitä toiselle. Sosiaalisten suhteiden puute vaikuttaa ihmiseen negatiivisella tavalla. Being tarkoittaa itsensä toteuttamista ja mahdollisuutta osallistua. Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että ihminen kokee saavansa toteuttaa itseään ja olla osallisena yhteiskunnassa. (Törrönen 2014, 33.)

Terveystieteissä määritellään, että neuvolapalvelut on järjestettävä yhteistyössä eri tahojen kanssa, jotta voidaan varmistua siitä, että perhe saa tarvittaessa riittävää tukea oikea-aikaisesti. Eri tahojen, kuten neuvolan, lastensuojelun ja muun sosiaalihuollon yhteistyön avulla voidaan helpommin tunnistaa erityisen tuen ja tutkimusten tarve ajoissa. Näin perhe voidaan myös ohjata ajoissa hoitoon ja tuen piiriin. (L1326/2010.) Lastensuojelulain mukaan vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kehityksen turvaamisesta. Vanhemmille tulee kuitenkin järjestää yhteiskunnan taholta eri sosiaalisten verkostojen tukea ja apua silloin, jos vanhemmat eivät itse kykene suoriutumaan kasvatustehtävästään. Tukea tulee myös tarjota riittävän varhain ja ennaltaehkäisevästi. Esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa annettava tuki on ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoitus on edesauttaa lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamista sekä vanhemmuuden vahvistamista. (L417/2007.)

Sosiaalihuoltolain mukaan viranomaisten tulee kehittää palveluitaan siten, että ne tukevat vanhempien kasvatustyötä ja edistävät perheiden hyvinvointia (L1301/2014). Vanhempien kasvatustyötä voidaan tukea esimerkiksi pohtimalla yhdessä vanhemman kanssa kasvatusta ja siihen liittyviä tapoja, arvoja ja tavoitteita. Kasvatustapojen pohtimisen eli kasvatustietoisuuden heräämisen avulla vanhempi voi tehdä tietoisia valintoja kasvatuksessa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 130–131.) Perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeää selvittää lapsen ja perheen voimavarat sekä tuen tarpeet.

Hyvinvointia voidaan edistää lisäämällä vanhempien ymmärrystä lapsen tarpeista. Neuvolassa voidaan myös tukea vanhemmuuden taitoja ja vanhempien jaksamista, sekä antaa terveysneuvontaa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus. Käsisikirjat. Lastenneuvolakäsikirja. Määräaikaisten terveystarkastukset. Laaja terveystarkastus. 2018.) Perheen voimavaroilla tarkoitetaan tekijöitä, jotka auttavat jaksamaan arjessa ja tuovat elämään hallittavuutta sekä edistävät lapsen tervettä kehitystä ja kasvua. Voimavaroja kuormittavat tekijät, jotka kuuluvat osana jokaisen ihmisen elämään, saattavat sen sijaan haitata suotuisaa kehitystä. Voimavaroja antavia tai kuormittavia tekijöitä ovat esimerkiksi vanhempien omat lapsuuden kokemukset, terveyteen liittyvät asiat, vanhemmuus, parisuhde, perheen tukiverkosto ja äitiyteen ja isyyteen kasvu. (Terveystieteiden tutkimuskeskus. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Menetelmät. Voimavarojen lähtöiset menetelmät. 2018.)

Neuvolatoiminnan kautta tavoitetaan suurin osa raskaana olevista äideistä ja lapsiperheistä. Neuvolassa annettavien peruspalveluiden avulla voidaan edistää lapsiperheiden hyvinvointia ja siten myös ennaltaehkäistä lastensuojelun tarvetta. (Hakulinen ym. 2009, 153.) Neuvolan peruspalvelut eivät aina kuitenkaan pysty vastaamaan kaikkien perheiden tarpeisiin, koska neuvoloiden nykyiset resurssit eivät välttämättä riitä hyvinkin erilaisten perheiden ja perheissä esiintyvien moninaisten haasteiden tukemiseen. Esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmat saattavat jäädä huomaamatta riittävän ajoissa. Lapsiperheiden tukemiseen kaivataankin enemmän yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. (Rautio 2016, 26–28.)

3 NEUVOLAN PERHETYÖ

Sosiaalihuoltolain uudistuksessa (L1301/2014) perhetyö lisättiin osaksi peruspalveluita, joihin myös neuvolatoiminta kuuluu. Uudistuksella on pyritty vahvistamaan perhetyön asemaa ja helpottamaan sen saatavuutta. Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on ennaltaehkäisevää tai korjaavaa lasten ja perheiden hyvinvointia tukevaa työtä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 58.) Neuvolan perhetyö on alle kouluikäisten lasten perheille suunnattua sosiaalihuoltolain mukaista ennaltaehkäisevää ja lyhytkestoista palvelua. Sen tarkoituksena on, esimerkiksi keskustelujen avulla, paneutua perheen arjessa esiintyviin haasteisiin ennen kuin tilanne kriisiytyy ja tarvitaan ohjausta esimerkiksi päihde- ja mielen-terveyspalveluiden piiriin. Neuvolan perhetyön asiakkaaksi perheet voivat ohjautua monella tavalla, mutta palvelun vastaanottaminen perustuu aina perheiden vapaaehtoisuuteen. (Rautio 2016, 83–84.)

3.1 Neuvolan perhetyön toteuttaminen

Perhetyön toteuttamistavat vaihtelevat eri kuntien välillä. Perhetyötä voidaan tehdä sosiaalitoimen, neuvolan tai esimerkiksi koulun yhteydessä. (Sosiaaliministeriö 2017, 58.) Perhetyön eri muodot tarvitsevat selvennystä ja vahvistamista, jotta perheille voidaan tarjota oikeanlaista tukea, ja jotta voidaan varmistaa palvelun yhdenmukainen saatavuus ja yhtenäiset laadun kriteerit. Sen vuoksi perhetyötä kehitetään myös osana perhekeskustoimintamallia. Perhekeskustoimintamallia on kehitetty uudenlaisen maakuntakunta toimintamallin pohjalta. Mallissa kunnille ja maakunnille oli suunnitteilla omat tehtävänsä asukkaiden hyvinvoinnin edistämisessä. Vaikka sote- ja maakuntauudistusta koskeva lainsäädäntö ei vielä tämän hallituskauden aikana astunut voimaan, on perhekeskustoimintamallin kehittämistä kuitenkin mahdollista jatkaa. (Kananoja & Ruuskanen 2019, 34, 99.) Yksi esimerkki perhekeskustoimintamallista on Kansallinen Kaste 2012-2015-ohjelmassa on kehitetyt hyvinvointineuvolat. Hyvinvointineuvoloissa neuvolapalveluita vahvistetaan ehkäisevillä sosiaalipalveluilla. Kehittämistyössä

pyritään siihen, että palveluissa korostuisi perhe- ja asiakaskeskeisyys, voimavarakeskeisyys sekä moniammatillisuus ja verkostotyö. (Kuurilehto 2014, 42.)

Tampereella on vuodesta 2012 lähtien ollut käytössä toimintamalli, jossa painottuu erityistä tukea tarvitsevien odottavien ja alle kaksivuotiaiden lasten perheisiin tehtävä kotikäyntityö. Työssä korostuu käytännönläheisyys ja asiakkaiden tarpeiden mukainen työskentely. Mallissa kotikäynteihin voivat terveydenhoitajan lisäksi osallistua esimerkiksi puheterapeutti, fysioterapeutti tai neuvolalääkäri. Tarvittaessa terveydenhoitaja voi myös toimia yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa tai ohjata perheen kolmannen sektorin palvelujen piiriin. (Hakulinen, Ekman & Nevalainen 2019.)

Perhetyön työntekijöiden virkanimikkeet voivat vaihdella. Perhetyössä voi työskennellä esimerkiksi perheohjaajia tai perhetyöntekijöitä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut. Sosiaalipalvelut. Perhetyö. 2018.) Neuvolan perhetyöntekijänä voi toimia terveydenhoitaja, joka on saanut täydennyskoulutusta tai sosionomi (AMK), joka kuuluu neuvolan henkilöstöön tai neuvolatyöryhmään. Perhepalveluverkostoa voidaan myös täydentää sosiaalitoimen perhetyöntekijällä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004, 14.)

Neuvolan perhetyössä yhdistyy sosiaali- ja terveysalan osaaminen. Moniammatillisella yhteistyöllä pystytään tarjoamaan tukea ja palveluita perheille, joille pelkkä neuvolan tuki ei ehkä enää riitä. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa myös sen, että työntekijät voivat esimerkiksi tukea toistensa työtä sekä voivat oppia toisiltaan uusia ajatustapoja tai uusia työmenetelmiä. Myös tiedonvaihto perheiden tilanteesta helpottuu, kun asiakkaat ovat yhteisiä ja tiedonkulku avointa. (Rautio 2014, 196–198.) Moniammatillisen yhteistyön sujumista voi kuitenkin vaikeuttaa erilaiset seikat, kuten esimerkiksi työntekijöiden vaihtuvuus sekä vuorovaikutuksen ja kommunikaation ongelmat työntekijöiden välillä. Myös se, että asiakkaiden omia kokemuksia ei hyödynnetä tai asiakkaita ei kuunnella

palvelua suunnitellessa ja toteutettaessa heikentää moniammatillisen yhteistyön sujumista. (Kuurilehto 2014, 146.)

3.2 Toimintatapoja neuvolan perhetyössä

Neuvolan perhetyön toimintatapoja ovat muun muassa kotikäyntityö, vertaisryhmätoiminta sekä palveluohjaus ja konsultointityö (Innokylä. Neuvolan perhetyö. Toimintamalli. 2013). Kotikäynnit kuuluvat olennaisena osana neuvolan perhetyön toimintaa. Niiden avulla pystytään monipuolistamaan ja tarjoamaan neuvolan peruspalveluihin lisää tukea. Neuvolan perhetyön kotikäynneillä perheohjaajat tapaavat perheet heidän omassa toimintaympäristössään, jolloin työskentelyssä korostuu perhelähtöisyys. Työskentelyssä huomioidaan perheen lähtökohdat ja voimavarat, joita pyritään vahvistamaan ja lisäämään työskentelyn aikana. Myös vanhempien on todettu pitävän kotikäyntityötä hyvänä toimintatapana. Kotiin tuotava tuki tuo perheen arkeen vaihtelua ja sitä on helppo ottaa vastaan. (Rautio 2016, 86–87.)

Kotikäynneillä työntekijän on mahdollista rakentaa luottamukselliset suhteet perheisiin. Luottamuksellisuus on tärkeää avoimen vuorovaikutuksen ja aidon kohtaamisen kannalta. Keskeistä kotikäyntityössä on kuunnella vanhempia ja kunnioittaa heidän asiantuntijuutta sekä perheen ainutlaatuisuutta. Kotikäynneillä tehtyjen havaintojen pohjalta voidaan tarjota perheille oikeanlaista tukea ja tuoda esille asioita ja epäkohtia, jotka eivät aiemmin ole tulleet esille. Näin pystytään myös ennaltaehkäisemään esimerkiksi tapaturmia tai lasten kaltoinkohtelua. Neuvolan perhetyön kotikäyntien on todettu hyödyttävät kaikkia perheitä, koska niiden avulla pystytään tarjoamaan perheille heidän tarvitsemaansa räätälöityä tukea. Myös työntekijöiden työtyytyväisyys ja sitoutuminen työhönsä ovat lisääntyneet kotikäyntityön myötä. (Hakulinen ym. 2019.) Äitiysneuvolasuosituksen mukaan olisi tärkeää, että neuvoloista järjestettäisiin raskaudenaikainen kotikäynti perheisiin, joissa odotetaan ensimmäistä lasta. Kotikäynnin voi toteuttaa terveydenhoitaja tai perhetyöntekijä ja erityistilanteissa myös lääkäri. (Klemetti ym.

2013, 145.) Tutkimuksen mukaan kolmannes terveyskeskuksista järjesti raskaudenaikaisia neuvolan perhetyöntekijöiden kotikäyntejä ensimmäistä lasta odottaaviin perheisiin. (Hakulinen ym. 2018, 60, 62)

Kotikäyntityön lisäksi neuvolan perhetyöhön kuuluvat myös erilaiset vertaisryhmät. Vertaistuessa merkittävää on se, että osallistujat voivat jakaa kokemuksia ja vaihtaa ajatuksia sekä tietoa samassa elämäntilanteessa olevien vertaisten kanssa. Vertaisryhmät lisäävät sosiaalista yhdentymistä ja vähentävät yksinäisyyden tunnetta sekä edistävät hyvinvointia. Ryhmäneuvola on yksi vertaistuen muodoista ja sen tavoitteena on vertaisilta saadun tuen lisäksi osallistaa ja vastuuttaa perheitä oman hyvinvointinsa ylläpitämiseen. Ryhmäneuvolassa perheet, joissa on samanikäisiä lapsia voivat tavata toisiaan neuvolassa tehtävien seulontojen ja rokotusten ohessa. Mukana tapaamisessa voi olla myös muita asiantuntijoita. (Haapala 2016, 12.)

Neuvolan perheohjaaja voi toimia vertaisryhmän ohjaajana tai ohjata perheitä sopiviin ryhmiin. Vertaisryhmät voivat olla avoimia tai suljettuja ryhmiä. Avoimet ryhmät ovat sellaisia, joihin kaikki halukkaat voivat osallistua, kun taas suljetut ryhmät ovat tietylle kohderyhmälle suunnattuja ja niissä on usein myös rajattu osallistujamäärä sekä kokoontumiskertojen määrä. (Järvinen ym. 2012, 212, 216.) Vahvuutta vanhemmuuteen on esimerkki suljetusta vertaisryhmästä, jota ohjaa koulutuksen saanut ohjaaja. Ryhmä on tarkoitettu vauvaikäisten lasten perheille ja se kokoontuu noin 12 kertaa. Jokaisella kerralla käsitellään erilaisia ennakoon määriteltäviä teemoja. Ryhmän tavoitteena on vahvistaa muun muassa vuorovaikutustaitoja, parisuhdetta sekä luoda sosiaalisia verkostoja. (Kasvun tuki 2016.) Babytreffit, joka on sipoolainen työmuoto on esimerkki avoimesta vertaisryhmästä, johon ei tarvitse ilmoittautua etukäteen. Babytreffit järjestetään kahtena päivänä viikossa kahdessa eri toimipisteessä. Se on suunnattu alle 1,5 vuotiaiden lasten perheille ja siellä tutustutaan toisiin samassa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin ja vietetään aikaa yhdessä vapaamuotoisesti keskustellen. Babytreffeillä on mukana myös neuvolan perheohjaaja, joka osallistuu keskusteluun ja jolta voi halutessaan

kysellä erilaisia mieltä painavia kysymyksiä. Vanhempi voi myös hetkellisesti antaa vauvan perheohjaajan hoiviin, jotta saa hetken rentoutua kahvikupin ääressä. (Karppinen & Nordman 2018.)

Perhevalmennuksilla on tärkeä merkitys vanhemmuuden ja parisuhteen tukemisessa sekä vanhempien pärjäävyyden tunteen vahvistamisessa. Erilaisilla ryhmillä on suuri merkitys myös lapsen syntymän jälkeen, koska vertaistuen tarjoamisen hyötyjen lisäksi ne laajentavat perheiden sosiaalista verkostoa. (Hakulinen ym. 2018, 109) Vanhemmuusvalmennus (Vava) on vanhemmuuden tuen malli, jonka pilottikokeilusta on saatu hyviä tuloksia. Mallissa yhdistyy ammattilaisen tarjoama ja vertaisilta saatu tuki ja se on kehitetty perhekeskusten ja neuvoloiden tarpeisiin puoli- ja kaksivuotisryhmäneuvoloiden yhteyteen. Sen tarkoituksen on vahvistaa vanhempien voimavaroja ja itsemyyötätuntoa, vähentää uupumusta, tukea yhteisvanhemmuutta sekä laajentaa perheiden tukiverkostoa. (Uljas 2018.)

Neuvolan perhetyöhön kuuluu olennaisesti myös konsultointi ja palveluohjaus. Vanhempia voidaan tukea arjen hallintaan ja perheiden toimintakykyyn liittyvissä asioissa, esimerkiksi päivärytmin luomisessa ja taloudellisten tukien hakemisessa. Tämä edellyttää, että työntekijä tietää minkälaisia palveluja ja tukia on saatavilla ja kuinka asiakas voi niitä saada. Neuvolan perhetyö sisältää myös lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvien vinkkien antamista. (Järvinen ym. 2012, 78, 113.) Neuvolan perhetyöstä voi saada imetysohjausta, uni-ohjausta sekä ruokailuun liittyvää ohjausta. Tarvittaessa vanhempia voidaan ohjata myös muihin palveluihin esimerkiksi perheneuvolaan. Tukea pyritään tarjoamaan erilaisiin elämäntilanteisiin jo varhaisessa vaiheessa. Neuvolan perhetyön lähtökohtana on tukea vanhempia huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista ja perusturvallisuudesta. (Vantaan kaupunki. Terveys- ja sosiaalipalvelut. Lapsiperheiden palvelut. Äitiys- ja lastenneurolat. Neuvolan perheohjaus.) Neuvolan perhetyö on monipuolista ohjaustyötä, johon sosionomikoulutus antaa hyvät valmiudet.

4 NEUVOLAN PERHETYÖSSÄ ANNETTAVA VARHAINEN TUKI

Varhaisella tuella tarkoitetaan toimia ja lisätukea, joita annetaan silloin kun lapsen tai perheen haasteet ovat vielä lieviä tai aiheuttavat vähäistä huolta. Toiminnan tarkoituksena on hyödyntää perheen omia voimavaroja mahdollisimman paljon. Moniammatillinen yhteistyö lapsiperheiden kanssa on tärkeä lähtökohta varhaista tukea tarjottaessa. (Hastrup, Hietanen-Peltola & Pelkonen 2013, 89–90.) Susanna Raution väitöskirjan (2016, 132) mukaan neuvolan perhetyön kautta annettavan varhaisen tuen on todettu olevan tärkeää vanhemmille. Sen avulla on voitu lisätä hyvinvoivien perheiden määrää ja vähentää lastensuojelun asiakkuuteen siirtyvien lapsiperheiden määrää. Varhaista tukea tarjoamalla vanhemmille voidaan osoittaa, että heitä ja heidän perheitä kunnioitetaan ja, että tarjolla olevaa tukea on myös lupa pyytää ja käyttää monenlaisissa tilanteissa.

4.1 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen

Raskausaika ja vauvan syntymä tuovat suuria muutoksia elämään. Jo odotusajana vanhempi alkaa luoda suhdetta vatsassa olevaan vauvaan ja luo mielikuvia vauvasta. Tällöin vanhempi käy läpi erilaisia tunteita, jotka voivat olla hämmentäviä ja ristiriitaisiakin. Siksi onkin tärkeää, että vanhempi voi keskustella ja pohtia esimerkiksi perheohjaajan kanssa omista ajatuksistaan ja mielikuvistaan vauvaan ja tulevaan vanhemmuuteen liittyen. Vauvaan tutustuminen ja tunnesuhteen luominen jo raskausaikana on tärkeää kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. (Järvinen ym. 2012, 122.)

Varhaisen vuorovaikutussuhteen laadulla on merkitystä siihen, millaiseksi kiintymyssuhde muodostuu. Kiintymyssuhteen laatu puolestaan vaikuttaa lapsen kehitykseen. Kiintymyssuhteesta voi muodostua joko turvallinen tai turvaton. Turvaton kiintymyssuhde voi vaikuttaa lapseen siten, että hän ei kykene hallitsemaan tunteitaan tai hän vetäytyy, koska kokee ympäristönsä uhkaavaksi.

Vuorovaikutussuhteisiin ja perheenjäsenten välisiin tunnesuhteisiin voidaan kuitenkin vaikuttaa kiinnittämällä huomiota vuorovaikutustapoihin ja kehittämällä tunnetaitoja. (Kauppi & Takalo 2014, 18–20.) Vanhemman kyky olla läsnä ja reagoida vauvan viesteihin sekä toimia sensitiivisesti vauvan kanssa auttavat turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen mahdollistaa hyvän pohjan vauvan kasvua ja kehitystä silmällä pitäen. Kiintymyssuhteen kehittyminen vähentää vauvan laiminlyönnin ja kaltoin kohtelun riskiä. Se myös ehkäisee stressin syntymistä ja myös siten lisää perheen hyvinvointia. (Kauppi ym. 2014, 18; Kalland 2014, 26–27.)

Mentalisaatiokyky tarkoittaa kykyä ennakoida omaa ja toisten käyttäytymistä eri tilanteissa, sekä kykyä säädellä tunnetiloja. Jo raskausaikana kehittyvän vanhemmuuden mentalisaatiokyvyn muodostuminen auttaa vanhempaa ymmärtämään lapsen kokemusta ja havaitsemaan vauvan tarpeet. Mentalisaatiokyvyn avulla vanhempi kykenee tunnistamaan paremmin omia tunnetilojaan ja niiden vaikutusta toisiin sekä kykenee myös säätelämään tunteitaan paremmin. Vanhemman kyky vastata vauvan fyysisiin ja emotionaalisiin tarpeisiin on tärkeää turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. Vauvan ja vanhemman välisissä vuorovaikutuksen ongelmissa on usein kyse siitä, että vanhempi ei kykene havaitsemaan vauvan tarpeita tai hän ei pysty vastaamaan niihin. (Kalland 2014, 30, 36.)

Perheet tarvitsevat nykyisin aiempaa enemmän tukea vuorovaikutuksessa esiintyviin haasteisiin ja lasten tunne-elämän pulmiin. Neuvoloiden ja lastensuojelun perhetyön antama psykososiaalinen tuki ja tunnetyöskentely ovatkin tärkeässä asemassa perheiden ja lasten kanssa työskentelyssä. (Rautio 2016, 26–27.) Vuorovaikutuksen ongelmat voivat näyttäytyä lisääntyneinä ristiriitaisuuksina, konflikteina tai esimerkiksi siinä, että lapsi joutuu toistuvasti pidättelemään tunteitaan suhteessa vanhempaansa. Vuorovaikutussuhteessa ilmeneviä ongelmia arvioitaessa tulee huomioida se, kuinka pitkäkestoisia ja haastavia ongelmat ovat. Toisinaan ongelmat ovat hetkellisiä ja ohimeneviä. Mikäli ongelmat jatkuvat pitkään tai ne tuottavat kärsimystä perheessä on niihin syytä puuttua. (Mielenterveystalo. Lastenmielenterveystalo. Pienten lasten vuorovaikutushäiriöt.)

4.2 Vanhemmuuden tukeminen

Vanhemmuuden tukeminen raskaus- ja vauva-aikana on tärkeää, koska varhaisen vanhemmuuden tukemisen on todettu edistävän lapsen terveyttä ja kehitystä (Kalland & Von Koskull 2014, 158). Vanhemmuutta tukemalla pyritään vaikuttamaan vanhemmuus taitojen kehittymiseen ja vanhemmuuden roolin löytymiseen. Vanhempia tuetaan myönteiseen suhtautumiseen omaa lastaan kohtaan. Lisäksi pyritään vahvistamaan vanhempien luottamusta omaan vanhemmuuteensa sekä pyritään vaikuttamaan kuormittavien huolien vähenemiseen. (Haapala 2016, 12.)

Vanhemmuuteen kasvaminen on prosessi, joka alkaa jo raskausaikana ja kehittyy jatkuvasti. Raskausaikaan liittyy tavallisesti monenlaisia tunteita, joita on hyvä käsitellä. Neuvolan perhetyön kautta voidaan tarjota vanhemmille keskustelu- ja pohdintatukea odotusaikana. Odotusaikana aloitetun perhetyön avulla voidaan edistää vuorovaikutustaitojen kehittymistä, vanhemmuuteen kasvamista ja perheiden hyvinvointia. Vanhemmat ovat odotusaikana usein valmiita muutoksiin, joita vauvan tulo aiheuttaa ja he ovat myös motivoituneita ottamaan vastaan ohjeita ja tukea. (Järvinen ym. 2012, 123, 130.) Myös vauvan syntymisen jälkeen vanhemmat kaipaavat paljon tukea ja ohjausta, koska lapsen kasvu ja kehitys on nopeaa ensimmäisen elinvuoden aikana. Tällöin vanhemmat kaipaavat tukea erityisesti imetykseen, nukkumisongelmiin sekä yksinäisyyden tunteeseen. Vauva-aikainen tuki on tärkeää myös siksi, että mahdollinen synnytysmasennus havaitaan ajoissa, ja siten mahdollistetaan viiveettömän avun saanti. (Hakulinen ym. 2018, 106.)

Vanhemmuuden varhaisella tukemisella pyritään vahvistamaan vanhempien voimavaroja, ehkäisemään ongelmien syntymistä sekä helpottamaan ongelmien havaitsemista jo varhaisessa vaiheessa. Vanhempien vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden tunteen lisäämisen on todettu vaikuttavan voimaannuttavasti vanhempiin. Voimaantumisen tunne lisää vanhempien voimavaroja ja vähentää stressiä sekä auttaa vanhempia selviytymään arjesta ja mahdollisista ongelmista paremmin. Tällöin vanhemmat myös kykenevät pyytämään apua helpommin.

Ammattilaiset voivat työssään tukea vanhempien osallisuutta. (Vuorenmaa, Halme, Perälä, Kaunonen & Åstedt-Kurki 2016, 290.) Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (LAPE) yhtenä tavoitteena on vahvistaa työntekijöiden ammattitaitoa vanhemmuuden tukemisessa. Sen tavoitteena on myös valmentaa ammattilaisia käyttämään erilaisia työmenetelmiä, joiden avulla he voivat entistä paremmin tukea vanhempia vanhemmuustaitojen kehittämisessä ja samalla voimaannuttaa vanhempia. (Opetus- ja Kulttuuriministeriö. Ajankohtaista. Vanhemmille annettu tuki auttaa perhettä eteenpäin. 2017.)

Vanhemmuutta tuettaessa tulisi kiinnittää huomiota myös miesten vanhemmuuden tukemiseen. Isien rooli ja merkitys perheelle on tärkeä ja isät tulisikin ottaa entistä paremmin huomioon myös esimerkiksi neuvoloissa. (Klemetti ym. 2013, 30.) Miehen sitoutuminen isyyteen edesauttaa koko perheen hyvinvointia. Miehen isyyteen sitoutumiseen vaikuttaa miehen oma halu, kyky ja mahdollisuus olla osallisena lapsen elämässä. Sen lisäksi isät tarvitsevat myös äitien kannustusta ja hyväksyntää. Silloin kun molemmat vanhemmat ovat sitoutuneet vanhemmuuteen ja jakavat vastuuta lapsen hoidosta ja kasvatuksesta, lapsi saa turvaa ja tukea kehitykselleen. Lisäksi jaettu vanhemmuus helpottaa toisen vanhemman uupumisen havaitsemista ja auttaa vanhempia jaksamaan paremmin. (Mykkänen & Eerola 2014, 49-51.)

4.3 Parisuhteen tukeminen ja sosiaalisten verkostojen vahvistaminen

Uuden perheenjäsenen tulo on mullistava kokemus perheelle. Varsinkin ensimmäisen lapsen odotus ja syntyminen muuttavat tulevien vanhempien elämää monella tavalla. Vauvan syntymä vaikuttaa myös vanhempien parisuhteeseen, koska vauvan viedessä toisen vanhemman huomion toinen vanhempi saattaa kokea jäävänsä syrjään parisuhteessa. (Järvinen ym. 2012, 122.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014 tutkimuksessa (Halme & Perälä 2014, 223) todetaan, että vanhemmat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä parisuhteeseensa. Tutkimuksessa todetaan myös, että toimiva parisuhde vähentää vanhempien huolta lapsiin ja

parisuhteeseen liittyvissä asioissa. Toimiva parisuhde on vanhemmuuden pohja ja tärkeä lapsen hyvinvoinnin kannalta.

Perheitä tuettaessa tulee muistaa, että perheet ovat nykyisin monimuotoisia. Perinteisen ydinperheen lisäksi perhe voi tarkoittaa yksin lasta odottavia, sateenkaariperheitä, uusperheitä, sijaisperheitä, kahden kulttuurin perheitä sekä adoptio- tai monikkolapsia odottavia perheitä. Jokainen perhe on ainutlaatuinen ja ammattilaisen tuleekin kuunnella perheiden omia näkemyksiä tilanteestaan ja tuen tarpeistaan. (Klemetti ym. 2013, 26.) Yhteiskunnalliset muutokset, kuten perheeseen pieneneminen ja esimerkiksi muutot paikkakunnalta toiselle työn perässä ovat vaikuttaneet siihen, että perheiden sosiaaliset tukiverkostot ovat kaventuneet. Äitien yksinäisyys ja vertaistuen tarve onkin lisääntynyt. (Järvinen ym. 2012, 150.)

Sosiaalisen tuen ja sosiaalisten verkostojen merkitys korostuu elämäntilanteiden muuttuessa, kuten esimerkiksi vanhemmaksi tulon yhteydessä. Sosiaalinen verkosto muodostuu ihmisistä ja ryhmistä, jotka ovat yksilölle tärkeitä ja merkityksellisiä. Sosiaaliset verkostot voivat olla epävirallisia tai virallisia verkostoja. Epävirallisiin verkostoihin voivat kuulua sukulaiset, naapurit, ystävät, työtoverit tai muut itselle tärkeät ihmiset. Viranomaiset ja esimerkiksi erilaiset järjestöt ja niihin kuuluvat palvelut lukeutuvat virallisiin verkostoihin. Myös internetissä on mahdollisuus liittyä erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin. (Lähteenmäki & Neitola 2014, 65–68.) Vaikka toisinaan vanhemmat kaipaavat tukea kauempana asuvilta perheenjäseniltä tai sukulaisilta on toisaalta todettu, että esimerkiksi isovanhemmilta ei aina haluta tai voida pyytää apua lastenhoitoon tai -kasvatukseen liittyen. Syynä tähän on, että isovanhemmat saattavat olla kiireisiä tai heidän neuvojaan pidetään vanhentuneina. On todettu, että samaa sukupolvea olevien vanhempien tai sisarusten neuvoja pidetään merkityksellisempinä. (Hogg & Worth 2009, 32.)

Sosiaalisella tuella on suuri merkitys lapsiperheiden hyvinvointiin ja siksi sosiaalisia verkostoja on hyvä kartoittaa myös neuvolan perhetyössä. Perheitä voidaan kannustaa luomaan uusia sosiaalisia suhteita tai pitämään yllä vanhoja suhteita. (Järvinen ym. 2012, 150.) Erityisen tärkeää olisi tunnistaa perheet, joilla ei ole suvun tai ystävien verkostoa ja jotka eivät esimerkiksi ujuden tai

masentuneisuuden takia osallistu vanhempien tuki- ja vertaisryhmiin, joissa pyritään lievittämään eristäytyneisyyttä ja helpottamaan vanhempien verkostoitumista. Nämä vanhemmat erityisesti hyötyisivät tuesta, joka on räätälöity heidän tarpeisiinsa kuten kotikäynneistä ja pienistä ammattilaisen ohjaamista tukiryhmistä. (Hogg ym. 2009, 34.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää neuvolan perhetyön asiakkaana olleiden alle yksivuotiaiden lasten vanhempien kokemuksia palvelusta ja sen merkityksestä perheen hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta. Tavoitteena on myös kerätä tietoa siitä, miten neuvolan perhetyötä tulisi kehittää jatkossa.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia asiakkailla on neuvolan perhetyöstä?
2. Millaista tukea ja ohjausta asiakkaat kokevat tarvitsevansa?
3. Miten asiakkaat kehittäisivät neuvolan perhetyön palveluja?

Sipoon kunnassa, jossa tutkimukseni toteutetaan, ei ole aiemmin kartoitettu neuvolan perhetyön asiakkaiden kokemuksia eikä myöskään ole tehty tutkimuksia aiheeseen liittyen. Tavoitteena onkin, että tämän opinnäytetyön tulosten kautta saataisiin asiakkailta palautetta neuvolan varhaisesta perhetyöstä ja sen toimivuudesta. Asiakkaiden kokemusten ja heiltä saatujen ehdotusten pohjalta perhetyötä voitaisiin kehittää entistä asiakasystävällisemmäksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi palveluksi.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni toteutettiin yhteistyössä Sipoon kunnan neuvolan perhetyön kanssa. Syksyllä 2018 otin puhelimitse yhteyttä opinnäytetyöni tiimoilta palvelupäällikkö Marjo Karppiseen ja sovimme aloituspalaverista. Aloituspalaverissa mukana olivat myös neuvolan perheohjaajat Keth Nordman ja Maria Lindström. Tutkimusluvan saatuani pidimme toisen palaverin, jossa kyselin taustoittavia kysymyksiä neuvolan perhetyöstä Sipoossa sekä sovimme käytännön järjestelyistä, esimerkiksi haastateltavien hankkimisesta. Paikalla toisessa tapaamisessa olivat Marjo Karppinen ja Keth Nordman. Aineiston keruuseen liittyvät haastattelut suoritin marras-joulukuun aikana 2018. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen ensin tutkimusympäristöä ja kohdejoukkoa, jonka jälkeen kerron tutkimusmenetelmästä ja lopuksi käsittelen aineiston keruuseen ja analysointiin liittyviä asioita.

6.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Sipoo on kaksikielinen kunta Uudellamaalla. Sipoossa oli vuoden 2017 lopussa 20 310 asukasta ja vuonna 2017 Sipoossa syntyi 169 lasta. Sipoo on kaksikielinen kunta ja asukkaista 32% on ruotsinkielisiä. (Sipoo.fi.) Sipoossa toimii perhekeskus, jonka palveluihin neuvolan perhetyö kuuluu. Muita perhekeskuksen lasten, nuorten ja perheiden palveluja ovat neuvola, kouluterveydenhuolto, puheterapia, perheneuvonta, lapsiperheiden kotipalvelu, lapsiperheiden sosiaalityö, lastenvalvonta sekä lastensuojelu. (Karppinen 2019.) Sipoon kunnassa neuvolan perhetyöntekijästä käytetään termiä perheohjaaja, joten jatkossa käytän sitä kertoessani Sipoon neuvolan perhetyön työntekijöistä. Neuvolan perheohjaajien toimipiste sijaitsee neuvolan yhteydessä Nikkilän sosiaali- ja terveysasemalla ja samalla käytävällä sijaitsee myös lapsiperheiden sosiaalityö, joten yhteistyö myös sosiaalihuollon palveluiden kanssa on joustavaa. Neuvolan perheohjaajat tekevät kotikäyntejä ja järjestävät toimintaa myös muissa toimipaikoissa. (Karppinen & Nordman 2018.)

Sipoon kunnan neuvolan perhetyössä työskentelee kaksi terveydenhoitajakoulutuksen saanutta perheohjaajaa sekä heidän esimiehensä. Perheohjaajat ovat aiemmin työskennelleet pitkään neuvolan terveydenhoitajina ja saaneet monipuolista lisäkoulutusta perheohjaajan työtä varten. Asiakkaat saavat tiedon neuvolan perhetyön palveluista äitiysneuvolakäyntien sekä raskausaikana tehtävän kotikäynnin yhteydessä. Palvelusta löytyy tietoa myös kunnan internet-sivuilta. Asiakastyö dokumentoidaan terveydenhuollon Mediatri-potilastietojärjestelmään. Neuvolan perhetyöstä asiakkaat voivat asiakkuuden jälkeen jatkaa normaalisti neuvolan asiakkaana tai heidät voidaan tarvittaessa ohjata esimerkiksi lapsiperheiden sosiaalityöhön, neuvolapsykologille tai perheneuvontaan. (Karppinen ym. 2018.)

Sipoossa on vuodesta 2012 alkaen tarjottu kaikille perheille yksi raskaudenaikainen kotikäynti neuvolan perhetyön toimesta. Kotikäyntejä voidaan tarvittaessa tehdä enemmänkin, jolloin aloite käynteihin voi tulla esimerkiksi vanhemmalta itseltään, terveydenhoitajalta, lääkäriltä tai lapsiperheiden sosiaalityön puolelta. Raskaudenaikainen kotikäynti ajoittuu loppuraskauteen, noin kuukautta ennen laskettua aikaa. Raskaudenaikaisen kotikäynnin tekee pääsääntöisesti perheohjaaja. Joissain tilanteissa kuitenkin perheohjaaja ja terveydenhoitaja menevät yhdessä kotikäynnille esimerkiksi silloin, kun käynnillä tarvitaan tulkkia. Myös silloin, jos on ennakkoon tiedossa erityinen pulma, kotikäynti tehdään yhteistyönä perheohjaajan ja terveydenhoitajan kanssa. Raskaudenaikaiseen kotikäyntiin varataan aikaa noin kaksi tuntia. Synnytyksen jälkeisen kotikäynnin tekee terveydenhoitaja, mutta käynnillä mukana voi tarvittaessa olla myös perheohjaaja. (Karppinen ym. 2018.)

Kotikäynneillä pyritään kiireettömän ilmapiirin luomiseen. Se, että työntekijällä on aikaa, on äärimmäisen tärkeä arvo perheitä kohdatessa. Neuvolan perheohjaajan tekemät kotikäynnit eroavat perusneuvolakäynneistä siinä, että neuvolakäynneillä terveydenhoitajan tulee suorittaa tietyt asetuksen mukaiset tarkastukset, kun taas perheohjaajan kotikäynneillä keskitytään enemmän keskusteluun aiheista, jotka askarruttavat vanhempia. Raskaudenaikaisella kotikäynneillä perheohjaajalla on kuitenkin myös tietyt asiat ja aihealueet, joita he käyvät kaikkien tulevien vanhempien kanssa läpi. Synnytyksen jälkeisillä kotikäynneillä

keskitytään enemmän vauvan hoitoon ja huolenpitoon liittyviin asioihin sekä mahdollisiin pulmiin, joihin vanhemmat kaipaavat tukea. Sipoossa neuvolan perhetyön kautta tarjotaan kotikäyntityön lisäksi myös ryhmäneuvolatapaaminen sekä erilaisia vertaisryhmiä, esimerkiksi 6-kk vauvojen vanhempien ryhmä ja avoin perhekahvila Babytreffit. Lisäksi järjestetään erilaisia moniammatillisten asiantuntijoiden pitämiä teemailtoja ja luentoja. (Karppinen ym. 2018).

Opinnäytetyöhöni liittyvän tutkimuksen kohderyhmä koostui viidestä neuvolan perhetyön asiakkaasta, joista neljä oli naisia ja yksi oli mies. Kohderyhmään kuului yksi avoliitossa oleva henkilö, yksi yksinhuoltaja sekä kolme uusperheeseen kuuluvaa vanhempaa. Kahdessa perheessä oli yksi lapsi ja kahdessa perheessä lapsia oli useampia. Tutkimuksen kohteena olevien lasten iät vaihtelivat neljän viikon ikäisestä yli kaksivuotiaisiin. Kaikilla kohderyhmäläisillä oli pidempiaikaisempaa kokemusta neuvolan perhetyön asiakkuudesta. Osalla kohderyhmään kuuluvista perheohjauksessa oli kuitenkin ollut välillä taukoa, jonka jälkeen tarpeen ilmaannuttua perheohjaajan käynnit oli aloitettu uudestaan.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä kuvaamaan todellista elämää ja luoda ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Tavoitteena on selvittää ihmisten omia kuvauksia todellisuudestaan. (Vilkkä 2005, 97.) Tutkimusaineiston keruumenetelmää pohtiessani päädyin siihen, että teemahaastattelu on mielekkäin tapa kerätä tietoa opinnäytetyötäni varten. Teemahaastattelun käyttö oli mielestäni perusteltua siksi, että haastattelujen kautta tutkittavien näkökulmat ja kokemukset tutkittavasta ilmiöstä pääsevät hyvin esille. Teemahaastattelussa haastatteli keskustelelee haastateltavan kanssa etukäteen mietittyjen aiheiden ja teemojen pohjalta. Haastatteli voi haastattelun kuluessa myös tehdä tarkentavia kysymyksiä, vaikkakin teemahaastattelussa etukäteissuunnittelu ja aiheeseen perehtyneisyys ovat tärkeitä. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 27–30.) Haastattelun etuna oli mielestäni myös sen joustavuus sekä matalampi kynnys osallistua tutkimukseen.

Teemahaastattelussa tarkoituksena on pohtia etukäteen mitkä aiheet ja teemat haastattelussa tulisi ottaa esille, jotta saataisiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Näiden aihealueiden ja teemojen pohjalta tehdään kysymyksiä puolistrukturoidun haastattelun luonteen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.) Keskustelin haastattelun teemoista ja haastattelurungon kysymyksistä etukäteen yhteistyötohon edustajien kanssa ja sain heiltä ehdotuksia siitä, miten kysymyksiä kannattaisi muokata, jotta ne olisivat helpommin ymmärrettäviä ja tarkoituksenmukaisempia vastauksien saamisen kannalta. Lopullisessa haastattelurungossa (Liite 1) tuli esille selkeät teemat, joita olivat asiakkaiden kokemukset, asiakkaiden saama tuki ja ohjaus sekä kehittämisideat.

6.3 Aineiston keruu

Ennen tutkimuksen aloittamista pidimme neuvolan perheohjaajien ja heidän esimiehensä kanssa palaverin, jossa kävimme läpi tutkimukseeni liittyviä asioita. Yhteistyöpalaverissa sovimme, että perheohjaajat kysyvät asiakkailtaan alustavaa kiinnostusta haastatteluun osallistumiseksi. Näin tavoitimme tutkimuksen kannalta sopivan kohderyhmän parhaiten. Sain perheohjaajilta seitsemän henkilön yhteystiedot ja lopulta haastateltaviksi valikoitui viisi henkilöä, jotka olivat suostuvaisia ja, joilla oli mahdollisuus osallistua haastatteluun. Marras- ja joulukuun aikana 2018 otin puhelimitse yhteyttä haastateltaviin ja lähetin heille haastattelurungon (Liite 1) ja saatekirjeen (Liite 2) etukäteen perehtymistä varten. Sovimme haastatteluajan- ja paikan puhelimitse.

Haastatteluista kolme toteutettiin yksilöhaastatteluna ja yksi haastattelu parihaastatteluna. Haastattelupaikan haastateltavat saivat päättää itse. Kaksi haastattelua toteutettiin haastateltavien kotona ja kaksi neuvolan perhetyön tiloissa. Haastattelut kestivät 45-60 minuuttia. Haastattelutilanteet sujuivat mielestäni rauhallisissa ja rennoissa tunnelmissa. Haastattelut etenivät pääsääntöisesti haastattelurungon kysymysten mukaisesti, mutta kuitenkin haastateltavat määrittivät mihin suuntaan keskustelu eteni. Mikäli kaipasın tarkennusta johonkin asiaan tein haastateltavalle tarkentavia lisäkysymyksiä. Välillä keskustelunaihe vaihtui toiseen teemaan, mikä myös kuuluu osittain puolistrukturoidun teemahaastattelun

luonteeseen. Koin haastattelutilanteet ja siinä käydyt keskustelut mielenkiintoisina ja jokaisesta haastattelusta sain jotain uutta tietoa ja näkökulmaa aiheeseen liittyen. Tämä lisäsi myös omaa motivaatiota tutkimuksen jatkamista ja aiheeseen perehtymistä kohtaan.

Tallensin haastattelut äänitallenteina, jotta haastattelut sujuisivat jouhevasti eikä muistiinpanojen kirjoittaminen häiritsisi ja katkaisisi haastattelujen kulkua. Haastattelujen aluksi kysyin haastateltavilta luvan äänittämiseen ja kerroin, että äänitteet tulevat vain minun käyttöön myöhempää litterointia ja analysointia varten. Haastateltaville oli myös saatekirjeessä kerrottu haastatteluaineiston käyttämiseen, säilyttämiseen ja hävittämiseen liittyvistä asioista. Eskolan ym. (2018, 49) mukaan haastattelut olisi hyvä purkaa tekstiksi eli litteroida mahdollisimman nopeasti toteutuksen jälkeen, koska tällöin haastattelut ovat vielä tuoreessa muistissa. Itse koin tärkeäksi litteroida haastattelut ennen seuraavan haastattelun toteutusta myös siksi, että siten pystyin paremmin ja joustavammin etenemään tutkimuksessa. Litteroinnin aikana ja haastatteluja kuunnellessani pystyin myös kiinnittämään huomiota tapaani toimia haastattelijana, mikä helpotti seuraavan haastattelun tekemistä ja kehitti minua haastattelijana. Litteroinnin jälkeen luin materiaalin ja perehdyin sen sisältöön tarkasti, jonka jälkeen aloitin analysoinnin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

6.4 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jonka avulla tutkimusaineisto pyritään tiivistämään selkeäksi kokonaisuudeksi kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Aineiston analysoinnin avulla voidaan muodostaa selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. (Tuomi ym. 2013, 108.) Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineisto- tai teorialähtöisenä sisällönanalyysina. Tässä opinnäytetyössä päädyttiin aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, koska tutkimuksen pääpaino on aineistossa.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pyritään löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin määrittelemällä mitä kerätystä aineistosta halutaan selvittää.

Aineisto pelkistetään karsimalla epäolennainen tieto pois, jonka jälkeen aineistosta muodostetaan etsittävän tiedon kannalta tarkoituksenmukainen uusi kokonaisuus. (Vilkkä 2005, 140.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, jonka ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan. Redusoinnissa aineiston tietoja voidaan tiivistää tai pilkkoa osiin karsimalla epäolennainen tieto pois. Aineisto pelkistetään muodostamalla alkuperäisilmauksista pelkistetyt ilmaukset. (Tuomi ym. 2013, 108–109.) Ensimmäisessä vaiheessa alkuperäisilmaukset listattiin Word-taulukkoon ja niistä luotiin pelkistetyt ilmaukset. Pelkistämällä pyrittiin muuttamaan alkuperäisilmaukset mahdollisimman tiiviiseen muotoon muuttamatta lauseen sanomaa.

TAULUKKO 1. Esimerkki pelkistetyn ilmaisun muodostumisesta.

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
Mä riitän kyllä ihan hyvin, ettei tarvi olla täydellinen.	Riittävän hyvä vanhemmuus
Käytiin läpi sitä, miten vauva vaikuttaa elämään ja parisuhteeseen.	Vauvan tuoma muutos arkeen ja ihmissuhteisiin
Mietittiin, ketkä on läheisiä.	Läheisten kartoitus
Juteltiin mistä vois saada tukea, kun ei oo läheisiä täällä.	Tuen saaminen
Auttanu, kun on saanu jutella.	Keskusteluapu
Se on vähän sellasta terapeutista keskustelua.	Terapeuttinen keskusteluote

Toisessa analyysivaiheessa aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan. Tällöin pelkistetyistä alkuperäisilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset käsitteet voidaan yhdistää yhdeksi luokaksi ja nimetä sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Pelkistetyistä ilmauksista voidaan muodostaa alaluokkia. Aineisto saadaan tiivistettyä sisällyttämällä yksittäiset tekijät yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi ym. 2013, 110–111.)

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä.

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
Riittävän hyvä vanhemmuus	Luottamus omaan vanhemmuuteen
Vauvan tuoma muutos arkeen ja ihmissuhteisiin	Vauvan tuloon valmistautuminen
Läheisten kartoitus. Tuen saanti.	Tukiverkoston kartoitus
Keskusteluapu. Terapeuttinen keskusteluote.	Keskusteluapu

Kolmannessa vaiheessa muodostetaan teoreettisia käsitteitä eli abstrahoidaan. Tässä vaiheessa aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointivaiheessa alaluokista muodostetaan yläluokkia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimuskysymyksiin saadaan vastaus käsitteitä yhdistelemällä. (Tuomi ym. 2013, 112–113.) Abstrahointia jatkettiin yhdistämällä pääluokkia ylemmiksi luokiksi niin kauan kuin se oli mahdollista ja kunnes saatiin vastauksi tutkimuskysymyksiin.

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston abstrahoinnista.

ALALUOKKA	PÄÄLUOKKA	KAIKKIA YHDISTÄVÄ LUOKKA
Luottamus omaan vanhemmuuteen	Psykososiaalinen tuki	Asiakkaiden saama tuki ja ohjaus
Vauvan tuloon valmistautuminen		
Tukiverkoston kartoitus		
Keskusteluapu		

7 TUTKIMUSTULOKSET

Seuraavissa alaluvuissa käsittelen tutkimustuloksia tutkimuskysymyksiin saamieni vastausten pohjalta muotoutuneiden teemojen kautta. Teemat liittyvät asiakkaiden kokemuksiin neuvolan perhetyöstä, asiakkaiden saamaan tukeen ja ohjaukseen sekä kehittämisehdotuksiin. Tulosten käsittelyssä käytän myös suoria lainauksia, jotka mielestäni kuvaavat parhaiten haastateltavien kokemuksia.

7.1 Asiakkaiden kokemuksia neuvolan perhetyöstä

Kaikkien haastateltavien mielestä neuvolan perhetyön palvelut olivat todella toimivia ja apua oli tarvittaessa nopeasti saatavilla. Haastateltavat kokivat, että heidän saamasta avusta ja tuesta oli aidosti hyötyä ja se edesauttoi arjen sujumista sekä lisäsi hyvinvointia.

Pieni kunta joustaa. Kun on joku tarve niin pystytään järjestämään joku juttu esimerkiksi ryhmä nopeasti ja tarpeeseen.

Palvelu tuo turvaa. Semmoset ajatukset, et tää on kyl tosi tarpeellinen palvelu.

Haastateltavat kokivat yhteydenpidon neuvolan perhetyön kanssa olleen riittävää. Heidän mielestään oli tärkeää, että palvelua oli mahdollisuus räätälöidä vastaamaan perheen tarpeita. Haastateltavia helpotti se, että heillä oli suora puhelinnumero perheohjaajalle, joka oli tuttu ja jolle pystyi laittamaan tekstiviestin tarvittaessa, vaikka yöllä. Se tuo turvallisuutta ja tekee palvelusta henkilökohtaisempaa ja helpompaa. Yhteydenoton vaivattomuus madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä perheohjaajaan myös niissä tilanteissa, kun sovittuja tapaamisia ei enää ole ja ilmenee uusi tarve perheohjaukselle.

Henkilökohtaisempaa kun ei tarvi keskuksen kautta soittaa.

Voi laittaa viestiä vaikka yöllä, helpottaa kun saa tunteen ulos itsestä.

Haastatteluissa mainittiin usein perheohjaajan ammatillinen ja asiantunteva työote. Perheohjaaja koettiin kuitenkin myös henkilöksi, jolle pystyi puhumaan vaikeistakin asioista ilman, että haastateltava koki pelkoa syylistämisestä. Kohtaamisen perheohjaajan kanssa kuvailtiin olevan lapsirakasta, välittävää, sympaattista ja käytännönläheistä. Yksi haastatelluista kertoi, perheohjaajan olevan luottohenkilö, joka on ollut pitkään läsnä perheen elämässä, ja joka on ollut tukena silloin kun esimerkiksi raskaus on tuntunut pelottavalta. Luottamuksellisuus ja anonymiteetin säilyminen koettiin tärkeänä neuvolan perhetyössä ja osa haastateltavista mainitsikin, että he kokivat kohtaamiset perheohjaajan kanssa luottamuksellisina.

On tunne, et ne oikeesti haluaa, että me pärjätään.

Anonymiteetti on tärkeää, on aika sensitiivinen juttu päästää joku kotiin. Ei ole kertaakaan tullu sellainen olo, että toisten juttuja kerrotaan mulle, niin voin olla varma ettei meidän asioita kerrota muille.

Raskaudenaikaiset kotikäynnit aiheuttivat melkein kaikissa haastateltavissa aluksi hämmennystä ja epäilyä siitä, tuleeko perheohjaaja tarkistamaan, ovatko tulevat vanhemmat soveliaita huolehtimaan ja kasvattamaan lasta tai onko koti sovelias tulevalle vauvalle. Alun hämmennyksen jälkeen haastateltavat kokivat käynnit kuitenkin hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi.

Alkuun piti tungettelevana, kun ei tajuu mikä perhetyö on ja miks tulee kotiin. Jälkeenpäin ihan kiva.

Palvelu tulee tutuksi, ei tarvi etsiä tietoa kuka voisi auttaa.

Kotikäyntien hyvinä puolina koettiin se, että asiakkaat kohdattiin heidän omassa toimintaympäristössään eikä asiakkaiden tarvinnut lähteä minnekään tai muuttaa päivärytmiään tapaamisten takia. Osa haastateltavista kertoi, että

kotikäynneillä tunnelma on rennompaa kuin neuvolan tapaamisilla ja siksi tulee myös kysyttyä enemmän asioita kuin tavallisilla neuvolakäynneillä.

Ei tarvi mennä mihinkään, ei tarvi muuttaa päivärytmiä. Vauva voi vaikka nukkua.

Syvällisempää apua, kun joku tulee arkeen ja tekee neuvonnan ja ohjauksen täällä verrattuna, jos kävis saamassa neuvoja muualta.

7.2 Asiakkaiden saama tuki ja ohjaus

Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen on neuvolan perhetyön lähtökohta. Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen tuli esille myös haastatteluissa. Osa haastateltavista kertoi saaneensa perheohjaajalta palautetta vauvan ja vanhemman vuorovaikutusta seurattessaan. Perheohjaajalta saatu palaute toi haastateltaville varmuutta siihen, että he toimivat oikealla tavalla vauvaa hoitaessaan. Toisaalta perheohjaaja otti tarvittaessa esille myös haasteita, joita havaitsi vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksessa. Hän saattoi esimerkiksi tuoda esille vanhemman käyttäytymiseen liittyviä seikkoja, jotka voivat vaikuttaa vauvan itkuisuuteen. Haastateltavat kertoivat, että heidän mielestään perheohjaaja toimi lapsilähtöisesti ja piti yllä ajatusta vauvan parhaaksi toimimisesta.

(Perheohjaajan) toteamus vaan, et se vanhemman oma stressi tai semmoinen hermostuminen ja huoli, niin sehän siirtyy myös lapseen.

Kun olin allapäin oli huoli vaikuttaako vauvaan. (Nimi poistettu) totesi, että vauva on hyvin vuorovaikutuksessa, ei tarvinnut huolestua.

Haastateltavat olivat saaneet tukea ja ohjausta moniin käytännön pulmiin, joita vauvaperheissä esiintyy. Perheohjaajan antamilla neuvoilla oli haastateltavien mielestä vaikutusta arjen sujuvuuteen ja hyvinvointiin. Kaikki haastateltavat kertoivat saaneensa ohjausta imetykseen ja vauvan ruokailuun sekä vauvan nukkumiseen ja päivärytmiin liittyvissä asioissa. Osa haastatelluista mainitsi saaneensa arvokkaita vinkkejä vauvan omaan sänkyyn tai huoneeseen siirtämiseksi. Yksi

haastateltavista kertoi, että oli saanut perheohjaajalta neuvoja erilaisten oireiden esimerkiksi ihottuman hoitoon. Perheohjaajan antama konsultaatio vähensi haastateltavan epävarmuutta ja vähensi turhia lääkärikäyntejä.

Kun vauva huusi ensimmäiset viisi kuukautta ja oli imetyksen kanssa haasteita. Niin jo ensimmäinen (perheohjaajan) käynti helpotti.

Vauva tällä hetkellä täysin rytmitön, (nimi poistettu) antoi neuvoja, miten voi totuttaa rytmiin.

Käytännön vinkkien lisäksi haastateltavat olivat saaneet ohjausta muiden palveluiden piiriin, esimerkiksi depressiohoitajalle tai fysioterapeutille. Perheohjaajan kanssa oli myös keskusteltu perheen sosiaalisesta verkostosta ja siitä, mistä voi tarvittaessa saada apua esimerkiksi lastenhoitoapua. Yksi haastateltava kertoi saaneensa perheohjaajalta vinkin MLL:n perhekummitoiminnasta. Myös vanhempainvapaisiin, töihin paluuseen ja päivähoitopaikan hakemiseen liittyvissä asioissa haastateltavat olivat saaneet neuvoja. Perheohjaaja oli tarvittaessa antanut myös ohjausta taloudellisen tuen hakemiseen.

Raskausaikana käyty läpi turvaverkkoa, ja pitääkö isyyslomaa, esimerkiksi.

On kerrottu kaikesta, esimerkiksi MLL:n kummeista. En olis muuten tiennyt et semmoista on.

Neuvolan perhetyöhön kuuluu perheohjaajan kotikäyntityön lisäksi erilaisia vertaisryhmiä ja -tapaamisia. Haastateltavien mukaan erilaiset vertaisryhmät ja luennot perhetyön tiimoilta ovat olleet myös antoisia ja hyviä paikkoja tutustua muihin vanhempiin. Haastateltavat olivat saaneet perheohjaajan kautta tietoa erilaisista ryhmistä ja tapahtumista ja heitä oli kannustettu osallistumaan niihin.

(Nimi poistettu) antoi vinkkei, löytyi nää babytreffit ja Sipoon mammaryhmät ja kaikki. Sipoossa asuu paljon, jotka on tullu muualta, niin ei sitä muuten olis tiennyt. Ja sitä kautta löytyi näitä äitikerhoja ja tullut tosi hyviä mammaystäviä.

Kaikki haastateltavat korostivat perheohjaajan tarjoaman psyykkisen tuen merkitystä. Heidän mielestään tieto siitä, että on joku, jonka kanssa voi pohtia asioita

ja ratkoa ongelmia ja jolle voi soittaa tai laittaa tekstiviestin koska tahansa, on todella tärkeää ja helpottavaa. Yksi haastatelluista kuvaili tukea terapialuonteiseksi. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että perhetyön kautta heidän itseluottamuksensa vanhempana toimimiseen kasvoi ja he myös kokivat riittävyiden kokemuksensa lisääntyneen perhetyön myötä. Yksi haastatelluista mainitsi perhetyön tuoneen rentoutta vauvan hoitoon ja vanhemmuuteen.

Ja se turva, se psyykinen turva, kun on suora numero, josta saa apua. Vaikuttaa jaksamiseen tosi paljon. Jos joku tarvii apua, pitäis saada apua heti, eikä niin että joutuu soittamaan tiettyyn aikaan johonkin numeroon.

Helpottanut myös sen suhteen, että on auttanu saamaan itseluottamusta äitiyteen ja sen, että mä riitän kyllä ihan hyvin, ettei tarvi olla täydellinen ja et apua saa ottaa vastaan.

Näkyä valoa tunnelin päässä. Annetaan toivoa, vaikka pikkulapsiaika näyttäytyy välillä synkkänä. Apu ja keskusteluapu vaikuttaa ja osuu, eikä apu ole liirumlaarumia, vaan oikeeta elämää.

7.3 Kehittämisehdotuksia

Haastattelujen tulokset osoittivat, että haastateltavat olivat tyytyväisiä Sipoon kunnan neuvolan perhetyön palveluun. Haastateltavat olivatkin sitä mieltä, että heidän on vaikea antaa kehittämisehdotuksia, koska he ovat saaneet sellaista palvelua, jota he ovat tarvinneet. Haastateltavat olivat myös kiitollisia siitä, että ovat saaneet tukea ja ohjausta myös muista Sipoon kunnan lapsiperheiden palveluista.

Ei tule mieleen mitä vois kehittää, olen saanut kaiken mitä oon tarvinnut.

Ihmetelty miten hyvin palvelut toimii kaikkien kunnassa. Julkiset palvelut on hoitanut kaikki vaikka olis mikä juttu lapsella. Ihmettelevät kokemukset, voiko näin hyvin olla.

Haastateltavat toivat kuitenkin esille, joitain toiveita ja ehdotuksia Sipoon neuvolan perhetyöhön ja lapsiperheiden palveluihin liittyen. Osa haastateltavista kertoi toivovansa, että neuvolan perhetyön palvelu säilyisi vastaisuudessa ja, että sitä tehtäisiin näkyväksi perheille. Toiveena oli myös se, että palvelu löytäisi niiden perheiden luo, jotka sitä tarvitsisivat, mutta eivät välttämättä syystä tai toisesta sitä käytä. Haastateltavat toivoivat, että kunnan sosiaali- ja terveystalousta päättävät henkilöt tiedostaisivat, kuinka merkittävä neuvolan perhetyön tarjoama palvelu on asiakkaille ja kuinka suuri merkitys sillä on ennaltaehkäisevänä palveluna.

Olis hyvä, jos Sipoon sanomissa olis palsta perhetyölle, missä näkyis tavallaan perhetyön viikko, mitä palvelua on tarjolla. Tekis sitä paremmin tunnetuksi, koska sit tavallaan ihmiset osais käyttää. Ettei käy niin, että kaatuu siihen, et ihmiset ei osaa käyttää. Parempi tiedottaminen, eikä vaan luottaa Facebookiin.

Toivois, että palvelu säilyy, että ymmärrettäisiin, kuinka iso tuki se on. Voi olla jollekin tosi tärkeää. Miten kuntapäättäjät tuntevat palvelun ja tiedostavat, kuinka hyvin ennaltaehkäistään sillä.

Vaikka edellä todettiin, että kaikille vauvaa odottaville perheille tarjottava raskaudenaikainen kotikäynti oli haastateltavien mielestä hyödyllinen ja madalsi kynnystä ottaa yhteyttä tarvittaessa myöhemmin, oli osa haastateltavista sitä mieltä, että perhetyöstä ja sen kautta järjestettävistä palveluista ja toiminnasta olisi hyvä jakaa tietoa odottaville äideille vielä enemmän. Haastateltavat kokivat, etteivät olisi itse löytäneet perhetyön palveluita ilman neuvolan terveydenhoitajan ohjausta.

Ehkä neuvolassa pitäis enemmän infota, mitä on tarjolla ja kertoa perhetyöstä odottaville äideille enemmän.

Vaikka raskausaikana oli kotikäynti, en olis ottanut itse yhteyttä, koska ajattelin, että kyllä täytyy itse pärjätä. Ja siinä on joku, ei nyt häpeä, mutta kynnys oli suuri ite ottaa yhteyttä. Mutta sitten kun terveydenhoitajan kanssa tuli juteltua niin hän kehotti, että ota ihmeessä (yhteyttä).

Osa haastateltavista kertoi kaivanneensa synnytykseen enemmän ohjausta. He toivoivat, että olisi järjestetty synnytysvalmennusta ja annettu enemmän

synnytykseen liittyvää ohjausta. Haastateltavat kokivat, että synnytystä ei voi oppia katsomalla synnytysvideoita.

Mulla tulee mieleen tuo synnytysvalmennus, kun katot netistä jotain synnytysvideota ja joku askarruttaa, niin ethän sä voi kysyä keltään.

Eräs haastateltavista kuitenkin pohti, kuuluuko synnytysvalmennus neuvolan terveydenhoitajalle vai perheohjaajalle.

Yksi haastateltava toi esille vertaisryhmien tärkeyden ja toiveen siitä, että niitä järjestettäisiin perhetyön puitteissa jatkossa myös enemmän. Toiveena oli esimerkiksi, että järjestettäisiin ryhmiä jonkin teeman ympärille. Ryhmissä voisi yhdistyä ammattilaisten antamat vinkit ja toisten vanhempien antamat vinkit. Vertaisryhmissä voisi tavata muita vanhempia ja jakaa kokemuksia toisten kanssa sekä pääsisi itse tuulettamaan ajatuksiaan.

Vertaisryhmät kiinnostaa, jos vaan mahdollista. Yhdistyis se, että tulis ammattilaisen vinkit ja vielä toisten antamat vinkit. Vaikka jonkun teeman ympärille. Olisi myös omaa tuulettumista.

Yhtenä kehittämis ehdotuksena tuli toive siitä, että saataisiin koko perhe mukaan perhetyöhön. Etenkin isien huomioiminen ja saaminen mukaan toimintaan nykyistä enemmän koettiin tärkeäksi. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että isän läsnäolo perheohjaajan kotikäynnillä lisäsi yhteistä ymmärrystä lapsiperheen arjesta ja ymmärrystä siitä, millaista arki on sille vanhemmalle, joka kantaa enemmän vastuuta perheen arjesta. Haastateltava oli sitä mieltä, että raskausaikana huomio kiinnittyy paljon äitiin ja isän tehtävä on tukea äitiä. Haastateltava koki, että isän on helpompi ymmärtää esimerkiksi äidin uupumusta ja synnytyksen jälkeistä alakuloa, mikäli hän on saanut tietää asiasta asiantuntijalta. Isiä voisi yrittää saada osallistumaan esimerkiksi korostamalla aiheen tärkeyttä isille ja järjestämällä tilaisuuksia ilta-aikaan.

Jollain tavalla, että koko perhe saataisiin mukaan, että isät huomioitaisiin enemmän. Paljon raskausaikana keskittyy äitiin ja isän tehtävänä on tukea ja olla siinä sillä tavalla mukana.

Mä olisin toivonu, että mun mies olis ollut sillä luennolla, missä puhuttiin babybluesista. Et mä koin sen ikävänä hänelle puhua siitä, et varaudu siihen. Olis ollu kiva, että jos joku asiantuntija sanoo, se on sit eri asia, jos mä sanon.

8. POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Sipoon neuvolan perhetyön asiakkaiden kokemuksia neuvolan perhetyöstä, sen vaikutuksista asiakkaiden hyvinvointiin ja jaksamiseen. Tarkoituksena oli myös kuulla asiakkaiden ehdotuksia neuvolan perhetyön kehittämiseksi. Tässä luvussa pohdin tutkimustuloksia ja peilaan niitä aiempiin tutkimustuloksiin sekä muihin aiheesta kirjoitettuihin julkaisuihin. Pohdin myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä omaa ammatillista kasvuani. Lopuksi kerron johtopäätöksistä, joita tutkimuksen kautta tuli esille.

8.1 Tutkimusten tulosten pohdinta

Haastateltavien kokemukset neuvolan perhetyöstä Sipoossa olivat positiivisia. Haastateltavat kokivat, että he olivat saaneet perhetyön kautta tarvitsemansa tuen nopealla aikataululla. Heitä oli myös tarvittaessa ohjattu muiden palvelujen piiriin. Haastateltavat toivoivatkin, että neuvolan perhetyön palvelu säilyisi sellaisena, että kaikki sitä tarvitsevat perheet voisivat sitä hyödyntää. Esimerkiksi vanhemmat, jotka ovat sosiaalisesti eristäytyneitä tulisi saada palvelun piiriin, jotta voitaisiin turvata perheen hyvinvointi ja jaksaminen arjessa. Toisaalta täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että mikäli asiakasmäärät kasvavat voimakkaasti tulisi kunnassa myös varautua siihen, että resursseja toimintaan on riittävästi myös jatkossa.

Hallituksen lapsi- ja perhepalvelujen kehittämisohjelman (LAPE) yhtenä tavoitteena on ollut parantaa perheiden tuen saatavuutta ja mataloittaa kynnystä tuen vastaanottamiseksi kokoamalla palvelut yhteen perhekeskuksiksi. Tässä on tulosten mukaan onnistuttu siinä mielessä, että perheet ovat kokeneet saavansa tarvitsemansa tuen oikea-aikaisesti ja räätälöidysti. Kuitenkin osa haastateltavista koki, että tiedotusta neuvolan perhetyöhön liittyen pitäisi parantaa, jotta mahdollisimman moni palvelua tarvitseva voisi sen saavuttaa ja siten palvelu myös säilyisi. He toivoivat, että esimerkiksi terveydenhoitaja kertoisi ja

muistuttaisi palvelun olemassaolosta vanhemmille. Yksi haastateltavista ehdotti myös, että toiminnasta tiedotettaisiin paikallislehdessä.

Rautio toteaa väitöskirjassaan (2016, 30), että neuvolan perhetyössä ennaltaehkäisevä ja varhainen tuki on vahvasti mukana. Myös osa haastateltavista koki palvelun olevan hyvä keino ennaltaehkäistä haastavampien ongelmien syntymistä lapsiperheissä. Raskausaikaiset kotikäynnit olivat monen mielestä aluksi hämmentäviä, mutta lopulta ne kuitenkin koettiin tervetulleeksi keinoksi vastaanottaa tukea. Myös Raution väitöskirjassa (2016, 116) todetaan, että kotikäyntityö on vanhempien mielestä tehokas tukimuoto, jota on helppo ottaa vastaan väsymyksestäkin huolimatta.

Haastatteluista kävi ilmi, että perheohjaajalla on tärkeä merkitys neuvolan perhetyössä. Perheohjaaja koettiin henkilönä, jolle oli helppo jutella vaikeistakin asioista, ja jolla oli asiantuntemusta ja kokemusta työhönsä liittyen. Kaikki haastateltavat mainitsivat perheohjaajan antaman psyykkisen tuen hyvin tärkeänä hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta. Kaikki haastatteluun osallistuneet kertoivat saaneensa neuvoja ja tukea imetykseen, nukkumiseen ja muihin arjen sujumista helpottaviin asioihin. Nämä samat tuen tarpeet nousivat esille myös Hakulisen ym. (2018) raportissa. Haastateltavat kertoivat saaneensa perheohjaajan kautta palveluohjausta ja tietoa erilaisista lapsiperheille annettavista taloudellisista tuista. Osa haastateltavista mainitsi saaneensa tietoa myös muista sosiaalisista verkostoista, kuten MLL:n perhekummitoiminnasta. Suurin osa haastateltavista koki vertaisryhmät sekä eri asiantuntijoiden pitämät luennot hyvinä ja tarpeellisina neuvolan perhetyön toimintamuotoina.

Suurin osa haastateltavista oli osallistunut vertaisryhmien tapaamisiin ja kokenut ne hyödyllisiksi. Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että vertaisryhmätoimintaa kaivattiin lisää. Hakulisen ym. (2018) raportissa todetaan, että perhekeskusten kehittämisen myötä erilaisten vertaisryhmien järjestäminen on entistä helpompaa ja niitä tulisi järjestää aiempaa enemmän. Raportissa suositeltiin myös perhevalmennuksien järjestämistä. Myös muutama haastateltava toivoi, että perhevalmennusta ja erityisesti synnytykseen liittyvää opastusta olisi ollut saatavilla enemmän. Haastateltavat olisivat kaivanneet henkilökohtaisempaa ohjausta ja

neuvontaa video-opastuksen sijaan. Yksi haastateltavista toi esille sen, että koko perhe ja erityisesti isät tulisi paremmin huomioida neuvolan perhetyön toiminnassa.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekemiseen liittyy aina monenlaisia eettisiä kysymyksiä, joita tutkijan tulee ottaa huomioon. Eettisesti hyväksyttävän ja luotettavan opinnäytetyön toteuttamisen edellytyksenä on, että prosessin eri vaiheissa noudatetaan hyvää tieteellistä tutkimustapaa. Tutkimusetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus. Myös eettisesti kestävät toimintatavat ja avoimuus ovat tärkeitä opinnäytetyön eettisyyden kannalta. Muita opinnäytetyön kannalta keskeisiä seikkoja ovat mm. lupa- ja suostumusasiat, aineiston keruuseen, säilyttämiseen ja hävittämiseen liittyvät asiat. Lähdekritiikki ja asianmukainen viittaus toisten julkaisuihin ovat eettisiä toimintaperiaatteita, jotka opinnäytetyössä tulee muistaa. (Gothóni, Hyväri, Karjalainen, Kivirinta, Kolkka & Vuokila-Oikkonen 2016.)

Opinnäytetyöprosessissani olen noudattanut tutkimuseettisiä periaatteita koko prosessin ajan. Ennen tutkimuksen aloitusta hain tutkimusluvan Sipoon kunnan viranomaiselta. Saatuaani tutkimusluvan syksyllä 2018 kävin taustoittavia keskusteluja neuvolan perhetyön työntekijöiden kanssa. Keskusteluissa pohdittiin esimerkiksi haastateltavien hankintaan liittyviä asioita. Asiakkaiden yksityisyyden varmistamiseksi sovimme, että työntekijät kysyvät asiakkailta halukkuutta osallistua opinnäytetyöhön. Asiakkaiden yhteystiedot sain vasta, kun henkilöt olivat ilmoittaneet kiinnostuksestaan tulla haastateltaviksi. Haastateltaville annettussa saatekirjeessä kerrottiin, mihin tarkoitukseen tietoa hankitaan ja miten haastateltavien anonymiteetti turvataan tutkimuksen aikana. Haastattelut nauhoitettiin ja nauhoitettu materiaali poistettiin heti litteroinnin jälkeen. Litteroinnissa, tuloksien analysoinnissa ja tuloksista raportoinnissa on käytetty erityistä tarkkuutta ja huolellisuutta. Haastatteluista on poimittu raporttiin suoria lainauksia, joita valittaessa käytettiin erityistä harkintaa. Sitaatit on valittu sen mukaisesti, että haastateltavia ei pystytä tunnistamaan niistä.

Luotettavuuden arviointi on tärkeä osa tutkimusta. Luotettavuutta on hyvä arvioida koko tutkimusprosessin ajan. Esimerkiksi haastattelurungon miettiminen etukäteen lisää tutkimuksen luotettavuutta ja lisäksi on hyvä pohtia ennalta keinoja ja lisäkysymyksiä teemojen syventämiseen. Tutkimuksen laatua parantaa myös se, että haastatteluaineisto litteroidaan mahdollisimman pian. (Eskola ym. 2018, 28, 49.) Omassa tutkimusprosessissani pyrin ottamaan edellä mainitut asiat huomioon. Pohdin tarkasti haastattelurunkoa ja sitä millaisten kysymysten avulla olisi mahdollista saada vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimukseni luotettavuutta olisi parantanut koehaastattelun tekeminen. Jätin sen kuitenkin teke-mättä ajanpuutteen vuoksi.

Haastateltavat opinnäytetyöhöni hankittiin perheohjaajien kautta, mikä saattaa vaikuttaa luotettavuuteen, koska he ovat saattaneet tahtomattaan vaikuttaa siihen ketkä haastatteluun osallistuvat. Toisaalta haastateltavien hankkiminen esimerkiksi jättämällä neuvolan aulaan suostumuslomakkeen ei ehkä olisi ollut toimiva tapa haastateltavien saamiseksi. Neuvolan perhetyön asiakkaiden yksityisyyden suojaamisen takia en myöskään olisi voinut henkilökohtaisesti mennä paikan päälle hankkimaan haastateltavia. Luotettavuutta pohdittaessa mietin, oliko haastateltavien määrä riittävä. Kuitenkin haastateltavien lukumäärää tärkeämpi seikka laadullisessa tutkimuksessa on se, että haastateltavat tietävät tutkit-tavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on asiasta kokemusta. (Tuomi ym. 2013, 85.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä kiinnittämällä huomiota raportoinnin selkeyteen ja loogisuuteen. Luotettavuuden kannalta on tärkeää, että tutkija kertoo raportissa avoimesti tutkimusprosessiin liittyvistä asioista esimerkiksi aikataulusta ja haastateltavien hankinnasta. Myös tulosten julkaisemiseen liittyvä avoimuus ja rehellisyys lisäävät luotettavuutta. (Tuomi ym. 2013, 140–141.) Tulok-sista raportoinnissa käytin suoria lainauksia luotettavuuden lisäämiseksi ja haas-tateltujen kokemusten välittymiseksi lukijalle. Valmis opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen Theseus-tietokannassa, josta se on vapaasti luettavissa. Olen maininnut asiasta myös haastateltaville saatekirjeessä. Olen sopinut yhteis-työtahon edustajan kanssa, että toimitan valmiin opinnäytetyön heille

sähköpostitse. Tarkoitukseni on myös käydä henkilökohtaisesti kertomassa tutkimuksestani ja sen tuloksista Sipoon neuvolan perhetyön työntekijöille.

8.3 Ammatillinen kasvu

Sosionomi (AMK) opintoni ovat päättymässä, mutta ammatillinen kasvuni jatkuu edelleen. Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä, mutta kehittävä prosessi. Prosessin aikana olen kohdannut monenlaisia haasteita, mutta toisaalta saanut myös runsaasti onnistumisen kokemuksia. Aloin pohtia aihetta opinnäytetyölle jo keväällä 2018 ollessani harjoittelussa erään kunnan lapsi- ja perhepalvelujen perheohjauksessa. Prosessi lähti kunnolla etenemään sen jälkeen, kun otin yhteyttä Sipoon kunnan neuvolan perhetyön esimieheen. Yhteistyömme opinnäytetyön tiimoilta alkoi syksyllä 2018 ja opinnäytetyö valmistuu keväällä 2019.

Sosiaalialan ammattilaiselta edellytetään tiettyjä osaamisvaatimuksia eli kompetensseja. Sosionomin kompetensseja ovat asiakastyön osaaminen, eettisyys, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Sosiaalialan AMK-verkosto 2016.) Näistä kompetensseista erityisesti eettisyys, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämisosaaminen näkyvät erityisesti tässä opinnäytetyöprosessissa.

Sosionomiksi valmistuttuani toivon voivani työskennellä lasten ja perheiden parissa. Sosionomikoulutuksen ja tämä opinnäytetyön kautta omaksuttujen asioiden kautta minulla on entistä paremmat valmiudet kohdata lapsiperheitä ja ohjata heitä monipuolisesti. Teorian ja käytännön yhdistäminen kokonaisuudeksi opinnäytetyössä on aikaansaanut pohdintaa itsestäni ammattilaisena ja ihmisenä. Erityisesti haastatteluista saadut kokemukset ja näkemykset ovat olleet arvokkaita oman ammatillisen kehittymiseni kannalta ja saaneet minut pohtimaan esimerkiksi sitä, millainen on hyvä kohtaaminen asiakastyössä. Asiakaslähtöinen työskentelytapa näkyy myös opinnäytetyöni aiheen valinnassa koska siinä keskiössä ovat asiakkaiden kokemukset ja kehittämisehdotukset.

Opinnäytetyöprosessissa eettisyys on tärkeää ja olenkin miettinyt toimintaani ja tekemisiäni sosiaalialan eettiset ohjeet huomioiden. Opinnäytetyöprosessin aikana olen tutustunut Sipoon kunnan palvelujärjestelmään ja tutkimusta tehdessäni olen myös saanut kuvan siitä, kuinka erilaisilla tavoilla perhetyötä toteutetaan eri kunnissa. Tutkimuksellinen kehittämisosaaminen kuuluu olennaisena osana koko opinnäytetyöprosessiin suunnitteluvaiheesta toteutukseen ja lopulta valmiin työn arviointiin. (Sosiaalialan AMK-verkosto 2016.) Koen, että olen kehittynyt myös tutkijana. Opinnäytetyön alkuvaiheessa prosessi tuntui monimutkaiselta ja koin esimerkiksi aiheen rajaamisen, menetelmiin ja tutkimuksen toteuttamiseen liittyvät asiat hankalina. Kokonaisuus alkoi selkeytyä, kun sain tarvittavaa tukea ja opastusta muun muassa opinnäytetyön seminaariryhmistä. Uskon että uuden tutkimuksen tekeminen olisi tulevaisuudessa helpompaa, koska minulla on jo paljon enemmän taustatietoa liittyen tutkimuksen tekemiseen.

Opinnäytetyön toteuttaminen yksin on pääsääntöisesti tuntunut hyvältä valinnalta. Yksin tehdessä pystyin valitsemaan sellaisen opinnäytetyön aiheen ja toteutustavan, jotka ovat minua kiinnostaneet. Yksin tekeminen on myös helpottanut esimerkiksi aikataulujen laatimista. Toisaalta välillä olisin kaivannut vertaistukea esimerkiksi tutkimusaineiston analysoinnissa ja raportin jäsentelyssä. Lopujen lopuksi olen kuitenkin tyytyväinen omaan tekemiseeni ja koen oppineeni paljon tämän prosessin aikana.

8.4 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksesta ilmeni, että kaikki haastateltavat ovat erittäin tyytyväisiä Sipoon kunnan kaikkiin lapsiperheiden palveluihin. Haastateltavat kokivat pienen kunnan eduksi sen, että se pystyy paremmin muokkaamaan palveluitaan asiakkaiden tarpeen mukaiseksi. Yhteistyö neuvolan ja neuvolan perhetyön välillä koettiin joustavaksi ja saumattomaksi. Neuvolan perhetyöllä on suuri merkitys perheen hyvinvoinnin kannalta. Se esimerkiksi vaikuttaa vanhempien jaksamiseen ja voimavarojen lisääntymiseen. Neuvolan perhetyöstä vanhemmat saavat

keskustelutukea, palveluohjausta ja sen kautta he kohtaavat myös muita samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä.

Haastatellut korostivat, että neuvolan perhetyön palvelu tulisi säilyttää vastaisuudessaakin samanlaisena, jotta mahdollisimman moni perhe voisi hyötyä siitä ja sen tarjoamasta palvelusta. Neuvolan perhetyötä suunniteltaessa olisi tärkeä kuitenkin pohtia sitä, kuinka palvelu tavoittaisi parhaiten ne asiakkaat, jotka eniten hyötyisivät siitä. Haastateltavien mielestä palvelusta tiedottamista tulisikin lisätä, jotta mahdollisimman moni lapsiperhe tavoittaisi toiminnan. Tämä olisi tärkeää myös toiminnan jatkumisen kannalta, koska jos palvelua ei käytetä, on vaara, että se lakkautetaan.

Alun perin tarkoitukseni oli tehdä asiakastytyväisyyskysely Sipoon neuvolan perhetyön asiakkaille. Päädyin kuitenkin toteuttamaan tutkimuksen teemahaastattelujen avulla, koska koin sen helpommaksi tavaksi perehtyä tutkimuksen tekemiseen. Koin myös, että Webropol-kyselyn toteuttaminen ja analysointi olisi ollut työläs ja aikaa vievä prosessi yksin toteutettavaksi. Mielestäni hyvä jatkotutkimusehdotus aiheesta kiinnostuneelle opinnäytetyöntekijälle tai -tekijäparille olisi toteuttaa asiakastytyväisyyskysely. Yhtenä tutkimusehdotuksena voisi olla myös neuvolan perhetyön toteutuksen vertailu eri kuntien välillä. Olisi mielenkiintoista tietää tarkemmin miten erilaisilla tavoilla neuvolan perhetyötä järjestetään.

LÄHTEET:

- A 338/2011. Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110338>
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (s. 27–51). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Gothóni, R., Hyväri, S., Karjalainen, A. L., Kivirinta, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) (2016). *Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas*. (Diak opetus, 2). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla <http://libguides.diak.fi/tutkehopas>
- Haapala, H. (2016). Ryhmäneuvola varhaisen tuen mahdollistajana. Julkaisussa S.Vaara & T.Hakulinen (toim.) *Valtakunnalliset neuvolapäivät 1.-2.11.2016. Miten uudistamme neuvolatoimintaa Lape-hengessä?* Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 28/2016. Helsinki 2016 http://www.jukari.fi/bitstream/handle/10024/131369/URN_ISBN_978-952-302-736-7.pdf?sequence=1
- Hakulinen, T. & Pelkonen, M. (2016). Lukijalle. Julkaisussa S.Vaara & T.Hakulinen (toim.) *Valtakunnalliset neuvolapäivät. 1.-2.11.2016. Miten uudistamme neuvolatoimintaa LAPE-hengessä?* Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131369/URN_ISBN_978-952-302-736-7.pdf?sequence=1
- Hakulinen, T., Ekman, P. & Nevalainen, T. (2019) THL-blogi. Perheet hyötyvät neuvolan kotikäynneistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitost. Saatavilla 10.2.2019 <https://blogi.thl.fi/perheet-hyotyvat-neuvolan-kotikaynneista/>
- Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., Merikukka, M. & Pelkonen, M. (2018) *Ajanmukaiset käytänteet ja pitkät perinteet neuvolassa ja*

kouluterveydenhuollossa. Palvelujen seurantatutkimus 2016–2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137282/URN_ISBN_978-952-343-190-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hakulinen-Viitanen T. & Pelkonen M. 2009. Lastenneuvola lapsen ja perheen terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä. Teoksessa Lammi-Taskula J, Karvonen S. & Ahlström S. (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009* (s.152–161). Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos.

Halme, N. & Perälä, M-L. (2014). Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.), *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (216–227) Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Hastrup, A. - Hietanen-Peltola, M. - Pelkonen, M. 2013. Ehdotukset lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevien palvelujen kehittämiseksi. Palvelukokonaisuudet ja palvelujen porrastaminen tuen tarpeiden mukaisesti. Teoksessa: M. Pelkonen, T. Hakulinen-Viitanen, M. Hietanen-Peltola - T. Puumalainen (toim.) *Hyvinvointia useammille – lasten ja nuorten palvelut uudistuvat. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin neuvottelukunnan loppuraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013: 36. Helsinki: STM, 86–92. Saatavilla <http://www.julkari.fi/handle/10024/110796> .

Hermanson, E. (2012). *Lastenneuvolan tehtävät*. Duodecim. 2018. Saatavilla https://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_artikkeli=kot00902#s4

Hogg, R. & Worth, A. (2009). *What support do parents of young children need? A user-focused study*. Community Practitioner, 82(1), 31–34. Saatavilla ProQuest Health Research Premium Collection- tietokannasta.

- Innokylä. Neuvolan perhetyö. Toimintamalli. (2013). Saatavilla <https://www.innokyla.fi/web/malli189887>
- Järvinen R., Lankinen A., Taajamo T., Veistilä M. & Virolainen A. 2012. *Perheen parhaaksi- perhetyön arkea*. (2. uud.p.). Helsinki: Edita.
- Kalland M. (2014). Vanhemman mentalisaatiokyky. Teoksessa Viinikka A. (toim.), *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (26–38). Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kalland, M. & Von Koskull, M. (2014) Promotiivinen näkökulma vanhemmuuden tukemiseen. 158). Teoksessa Viinikka A. (toim.), *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (158–168). Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Kananoja, A. Ruuskanen, K. (2019). Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:4. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2019. Saatavilla http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160996/R_31_18_Selvityshenkilön_ehdotus_lastensuojelun_laatu.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kasvun tuki (2016). Työmenetelmät. Vahvuutta vanhemmuuteen. Saatavilla <http://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/vahvuutta-vanhemmuuteen/>
- Kauppi, A. & Takalo, A. (2014). Mentalisaation psykoanalyttiset juuret. Teoksessa Viinikka A. (toim.), *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (8–25). Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Klemetti, R. & Hakulinen-Viitanen, T. (2013). *Äitiysneuvolaopas: Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kuorilehto, R. (2014). *Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä. Monitahoarviointi Q-metodologialla*. Väitöskirja Oulun yliopiston tutkijakoulu. Lääketieteellinen tiedekunta. Terveystieteiden laitos. Saatavilla <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526203966.pdf>

L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

L 1326/2010. Terveystieteidenhuoltolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

L 417/2007. Lastensuojelulaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lähteenmäki, P. & Neitola, M. (2014). Isien tukiverkostot vauvaperheissä. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.), *Isän kokemus* (s.65–74). Helsinki: Gaudeamus.

Mielenterveystalo. Lastenmielenterveystalo. Pienten lasten vuorovaikutushäiriöt. Saatavilla https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/ammattilaisille/hairiot/vuorovaikutuksen_hairiot/Pages/pienten_lasten_vuorovaikutushairiot.aspx

Mykkänen, J. & Eerola, P. (2014). Sitoutuminen ja vastuu isyyden alussa. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.), *Isän kokemus*. (49–64.) Helsinki: Gaudeamus.

Mäkelä, J. (2014). Näkökulma: reflektiivisen toiminnan yhteiskunnallinen ulottuvuus. Teoksessa Viinikka A. (toim.), *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa* (168–181). Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017 Ajankohtaista. Vanhemmille annettu tuki auttaa perhettä eteenpäin. Saatavilla https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/vanhemmille-annettu-tuki-auttaa-perhetta-eteenpain

Rautio, S. (2014). *Kumppanuus ja moniammatillinen yhteistyö neuvolan perhetyössä*, Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti, 51(3), 191–202. Saatavilla <https://journal.fi/sla/article/view/48321>

Rautio, S. (2016). *Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä*. (Väitöskirja Jyväskylän yliopisto Yhteiskuntatieteellinen

tiedekunta). Saatavilla https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49289/978-951-39-6578-5_vaitos23042016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sipoo.fi Saatavilla 8.1.2019 https://www.sipoo.fi/fi/kunta_ja_paatoksenteko/tieto_sipoosta/avainluvut

Sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Näin Lape uudistaa palvelut. Saatavilla <https://stm.fi/lape/perhekeskukset>

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5 (2017). Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2017. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14, Lastenneuvola lapsiperheiden tukena.(2004). Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74223/Opp200414.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sosiaalialan AMK-verkosto (2016). Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Saatavilla <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Menetelmät. Voimavaralähtöiset menetelmät. Saatavilla 8.1.2019 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/voimavaralahtoiset_menetelmat

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Käsikirjat. Lastenneuvolakäsikirja. Määräaikaiset terveystarkastukset. Laaja terveystarkastus. Saatavilla 11.1.2019 <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/maaraaikaistarkastukset/laaja-terveystarkastus>

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Lapset, nuoret ja perheet. Peruspalvelut. Sosiaalipalvelut. Perhetyö. Saatavilla 11.1.2019 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Törrönen, M. (2014). *Everyday Happiness. The everyday life and well-being of families with children*. Helsinki: Unigrafia.
- Uljas, T. (2018) Vanhemmuusvalmennus. Saatavilla <https://www.lapeuusi-maa.fi/wp-content/uploads/sites/2/2018/08/Uljas-Vanhemmuusvalmennus-2018.pdf>
- Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (2014). *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Helsinki.
- Vantaan kaupunki, Terveys- ja sosiaalipalvelut. Lapsiperheiden palvelut. Äitiys- ja lastenneuvolat. Neuvolan perheohjaus. Saatavilla 23.1.2019 https://www.vantaa.fi/neuvolan_perheohjaus
- Vilka, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vuorenmaa, M., Halme, N. Perälä, M-L. Kaunonen, M Åstedt-Kurki, P. (2016). *Perceived influence, decision-making and access to information in family services as factors of parental empowerment: a cross-sectional study of parents with young children*. Scandinavian Journal of Caring Sciences, 30 (2), 290–302. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/scs.12243>

LIITE 1. Haastattelurunko

Asiakkaiden kokemuksia neuvolan perhetyöstä

1. Taustatiedot

- perheen rakenne, perheenjäsenet

2. Yhteistyö neuvolan perhetyön kanssa

- milloin yhteistyö alkoi ja jatkuuko edelleen?
- miten yhteistyö on sujunut?
- koetko saaneesi hyödyllisiä neuvoja ja ohjeita?
- koetko tulleet kuulluksi / ymmärretyksi?
- onko yhteydenpito ollut riittävää?
- millaista tukea olet saanut perhetyöstä?

3. Neuvolan perhetyö kokonaisuutena

- millaisia kokemuksia sinulla on kohtaamistilanteista (esim. ammatillisuus, luottamus)?
- mitä mieltä olet perhetyössä käytettävistä menetelmistä (esim. kotikäynnit, vertaisryhmät, ryhmäneuvola)?
- millä tavalla perhetyö on vaikuttanut arjessa jaksamiseen ja hyvinvointiin?
- oletko saanut tarvittaessa ohjausta muun avun piiriin?

4. Miten neuvolan perhetyötä tulisi kehittää jatkossa?

- toiveita yhteistyön sujuvuuden kannalta?
- kehittämisideoita?
- mitkä asiat toimivat?
- mahdollisia ongelmakohtia?

LIITE 2. Saatekirje

Hei!

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa Helsingissä sosionomiksi (AMK) ja tutkintooni kuuluu opinnäytetyön tekeminen. Opinnäytetyöni aiheena on neuvolan perhetyö alle yksivuotiaiden lasten perheissä— asiakkaiden kokemuksia. Tarkoitukseni on selvittää, millaisia kokemuksia vanhemmilla on neuvolan perhetyön palveluista ja millaisia kehittämissuhteita vanhemmilla on aiheeseen liittyen. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Opinnäytetyötäni varten toivoisin saavani tietoa kokemuksistanne. Tutkimusaineisto kerätään haastattelujen avulla. Haastattelujen ajankohta on loka- marraskuu 2018. Haastattelut voidaan toteuttaa haastateltavan toiveen mukaan joko neuvolan tiloissa tai jossain muussa haastatteluun soveltuvassa paikassa. Olen yhteydessä haastatteluun suostuneisiin henkilöihin haastatteluajan ja -paikan sopimiseksi.

Haastattelut äänitetään, jonka jälkeen ne siirretään kirjalliseen muotoon aineiston analyysiä varten. Äänitteet hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä. Haastatteluista saatua aineistoa käsitellään luottamuksellisesti salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta noudattaen, eikä haastateltavien henkilöllisyyttä tuoda julki missään opinnäytetyön vaiheessa. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua kevään 2019 aikana. Valmis opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen sähköisessä Theseus-tietokannassa, josta se on vapaasti luettavissa.

Liitteenä suostumus haastatteluun osallistumisesta ja tutkimuksen haastattelu-runko etukäteen tutustumista varten. Suostumuksen haastatteluun osallistumisesta voitte allekirjoittaa ja palauttaa haastattelun yhteydessä.

Tarja Suokonautio-Joensuu, sosionomiopiskelija